

Priručnik za istraživanje bezbednosti mladih žena i muškaraca u javnom prostoru

(Rodna analiza bezbednosti – studija slučaja Vranje)



Izdavač:
Beogradski centar za bezbednosnu politiku
www.bezbednost.org
Đure Jakšića 6, 11000 Beograd, Srbija
Tel/fax: + 381 11 3287 334 ili : + 381 11 3287 226
E-mail: office@bezbednost.org

Autorke:
Aurelija Đan i Isidora Stakić

Recenzentkinja
Gorana Radovanović

Saradnica u istraživanju:
Dijana Žugić

Lektura i korektura: Gordana Živković

Dizajn i priprema štampe:
comma | communications design

Štamparija:
Fiducia011 Print

Tiraž:
150 primeraka

Napomena: Stavovi izrečeni u knjizi pripadaju
isključivo autoru i njegovim saradnicima i ne predstavljaju
nužno zvaničan stav Misije OEBS-a u Srbiji.

Beograd, 2016.

© BCBP, 2016.
All rights reserved.

Reč zahvalnosti

Zahvaljujemo se mladima iz Vranja koji su učestvovali u fokus grupama i u intervjuima, kao i predstavnicima lokalnih organizacija i institucija u Vranju koje su nam omogućile da bezbednost mladih sagledamo iz rodnog ugla.

Posebnu zahvalnost dugujemo Centru E8 i njihovoj regionalnoj koordinatorki Bojani Stojković, uz čiju smo svesrdnu podršku organizovali fokus grupe i intervju.

Sadržaj

Uvod.....	9
Kome je namenjen ovaj priručnik?.....	10
Zašto se bavimo bezbednošću u javnom prostoru?.....	11
<i>Zbog čega je važno analizirati bezbednost mladih u javnom prostoru?.....</i>	<i>11</i>
Mladi nisu homogena grupa.....	13
Principi kojima se treba voditi prilikom procene bezbednosti u javnom prostoru u lokalnoj zajednici.....	15
Prethodna istraživanja o bezbednosnim potrebama mladih u Srbiji ne uzimaju u obzir marginalizovane grupe mladih.....	16
Koraci u sprovođenju procene bezbednosti žena i muškaraca u javnom prostoru.....	18
Kako istražiti lokalni kontekst?.....	19
<i>Desk istraživanje.....</i>	<i>19</i>
Fokus grupe.....	25
<i>Upitnik za fokus grupe.....</i>	<i>26</i>
<i>Organizacija i trajanje fokus grupa.....</i>	<i>27</i>
<i>Moderatori fokus grupa.....</i>	<i>27</i>
<i>Učesnici fokus grupa.....</i>	<i>28</i>
<i>Izvođenje fokus grupa.....</i>	<i>28</i>
Različita percepcija bezbednosnih pretnji kod mladih žena i muškaraca...30	
<i>Bezbednost u Vranju – iz ugla mladih žena.....</i>	<i>31</i>
<i>Bezbednost u Vranju – iz ugla mladih muškaraca.....</i>	<i>33</i>
Organizacija i sprovođenje intervjua.....	35
<i>Šta predstavlja intervju?.....</i>	<i>35</i>
<i>Polustrukturisani dubinski intervju.....</i>	<i>35</i>
<i>Intervjui sa lokalnim akterima.....</i>	<i>36</i>
<i>Dubinski intervju u ispitivanju posebno osetljivih tema.....</i>	<i>37</i>
<i>Bezbednost posebno marginalizovanih grupa mladih u Vranju.....</i>	<i>39</i>

Sprovođenje onlajn ili terenske ankete.....	41
<i>Onlajn upitnik</i>	41
<i>Ko su ispitanici?</i>	42
<i>Terenski upitnik</i>	42
 Bezbednosne šetnje	
(Analiza lokacija na kojima se mladi najviše plaše nasilja i kriminala).....	43
<i>Analiza lokacija</i>	43
<i>Metodološke napomene</i>	44
 Lokacije na kojima se mlade Vranjanke osećaju najnebezbednije.....	46
<i>Izletište Čoška</i>	46
<i>Naselje Ledene stene</i>	48
<i>Gradski park Vranje</i>	50
 Kreiranje preporuka.....	51
<i>Preporuke za poboljšanje bezbednosti mladih u Vranju</i>	52
 Literatura	53
 Aneksi.....	55
<i>Aneks 1. Polustrukturisani upitnik za fokus grupe i intervju</i>	55
<i>Aneks 2. Upitnik za bezbednosne šetnje</i>	56

Nasilje u javnom prostoru predstavlja ozbiljan bezbednosni problem za mlade na koji nije dat adekvatan odgovor mnogobrojnih aktera i donosilaca odluka zaduženih za njegovo rešavanje. U strateškim dokumentima koji se tiču mladih, bezbednost se definiše u odnosu na statističke pokazatelje i u velikoj meri oslanja na brojke koje predstavljaju mlade kao žrtve krivičnih dela. Ne postoje sistemski podaci o tome koliko se mladi osećaju bezbedno u zajednici u kojoj žive kao ni kojim konkretnim bezbednosnim pretnjama su izloženi.¹ Bezbednosni problemi mladih žena se takođe izostavljaju u ovom diskursu i stavljaju u isti koš sa pretnjama koje imaju muškarci, iako su oni kvalitativno drugačiji.² Na primer, bezbednosne pretnje sa kojima se žene u javnom prostoru susreću su seksualno uznemiravanje i seksualni napadi dok su muškarci izloženi više fizičkom nasilju. Iako se pretpostavlja da su marginalizovane grupe mladih kao što su LGBT i Romi ugroženije kategorije, mali broj istraživanja stavlja u fokus ovu temu, te je teško navesti i potpuno razumeti bezbednosne probleme marginalizovanih grupa mladih.³ Stoga, cilj ovog priručnika je da ukaže na izvore nesigurnosti u javnom prostoru ne samo za žene, nego i za muškarce i da se razume veza između različitog etničkog porekla, seksualne orijentacije sa bezbednosnim potrebama i pretnjama. Imajući sve to u vidu, smatramo da je potrebno da bezbednosne politike za mlade budu zasnovane na relevantnim istraživanjima koje u fokusu imaju analizu bezbednosnih pretnji po mlade u javnom prostoru i način na koji ih oni percipiraju.

Priručnik o bezbednosti mladih žena i muškaraca u javnom prostoru ima svrhu da javnost upozna sa metodologijom istraživanja bezbednosti mladih sa posebnim osvrtom na bezbednost marginalizovanih kategorija mladih u javnom prostoru. Pored toga, ovaj priručnik je osmišljen tako da kroz primere i sumirane rezultate pilot istraživanja u Vranju, predstavi osnovne bezbednosne probleme sa kojima se mladi u Vranju suočavaju i time oslika celokupni proces i metodologiju istraživanja bezbednosti u javnom prostoru.⁴

-
- 1 Prema Zakonu o mladima „omladina ili mladi su lica od navršениh 15 godina do navršениh 30 godina života“ (Sl. glasnik RS*, br. 50/2011)
 - 2 Iako smo kroz priručnik koristili u većini slučajeva imenice muškog roda, iako smatramo da je upotreba rodno senzitivnog jezika od izuzetne važnosti, zbog praktičnosti nismo sve vreme insistirali na njegovoj upotrebi.
 - 3 Ovaj priručnik ne stavlja u fokus osobe sa invaliditetom uprkos činjenici da i one pripadaju marginalizovanim kategorijama društva.
 - 4 U svrhu izrade ovog Priručnika, BCBP je organizovao dve fokus grupe: jednu sa mladim ženama i drugu sa mladim muškarcima, zatim intervjuje sa mladima, predstavnicima lokalnih organizacija civilnog društva (OCD) u Vranju i lokalne samouprave. U fokus grupnoj diskusiji je učestvovalo ukupno 15 žena uzrasta od 15 do 26 godina i 12 muškaraca uzrasta od 16 do 30 godina. Pored toga, organizovana su dodatna 4 intervjuja sa mladim ženama i muškarcima iz Vranja.

Kome je namenjen ovaj priručnik?

Ovo praktično uputstvo za istraživanje bezbednosti na lokalnu namenjeno je svima koji su zainteresovani i odgovorni za stanje bezbednosti u lokalnoj zajednici. Priručnik je posebno namenjen **lokalnim organizacijama civilnog društva (OCD)** koje se bave bezbednosnim izazovima u svojoj zajednici. Pretpostavka je da uključivanje građana/ki u odlučivanje o bezbednosnim politikama daje donosiocima odluka veći legitimitet i utiče na jačanje međusobnih odnosa unutar zajednice. S obzirom na to, verujemo da će veće učesće organizacija civilnog društva u istraživanju bezbednosti mladih u lokalnim zajednicama omogućiti njihovo aktivnije uključivanje u bezbednosne politike te im pružiti mogućnost da utiču na stanje bezbednosti i kreiraju dijalog sa predstavnicima nadležnih institucija i donosiocima odluka.

Ovaj priručnik može biti od velike koristi **telima za bezbednost na lokalnom nivou**: već oformljenim savetima za bezbednost kao i onima u nastajanju, organima lokalne samouprave, a posebno lokalnim kancelarijama za mlade koji se bave unapređivanjem bezbednosne kulture mladih. S obzirom da se u ovom dokumentu posebno bavimo i bezbednosnim izazovima sa kojima se suočavaju mlade žene, verujemo da priručnik i te kako može da posluži savetima za rodnu ravnopravnost. Pored toga, priručnik o proceni bezbednosti može u velikoj meri pomoći policiji i pravosuđu da povećaju bezbednost građanki i građana u javnom prostoru.

Na kraju, nadamo se da će ovaj priručnik predstavljati korisnu alatku u istraživanju bezbednosti u javnom prostoru i moći da bude primenjivan u različitim kontekstima sa različitim ciljnim grupama, a sve u svrhu dobijanja relevantnih podataka o stanju bezbednosti u lokalnoj zajednici. Na osnovu toga, ovaj priručnik predstavlja smernicu i dokument koji će odlučiocima kao i policiji pomoći da sagledaju bezbednosne potrebe mladih na sveobuhvatniji način i na osnovu toga kreiraju politike koje će doprineti većem nivou bezbednosti svih kategorija mladih.

Zašto se bavimo bezbednošću u javnom prostoru?

Iako se pretnje po ličnu bezbednost u velikoj meri javljaju unutar porodice (porodično nasilje) kao i na radnom mestu (mobing), ličnoj bezbednosti u javnom prostoru⁵ je potrebno dati posebnu pažnju. Razni vidovi nasilja na ulicama kao što su pljačke, razbojništva i seksualni napadi koji se svakodnevno dešavaju utiču na osećanje straha kod osoba koje izađu na ulicu. Mladi su specifična kategorija jer se zbog životnog stila i obrazaca ponašanja mnogo češće kreću gradom u različitim vremenskim periodima, te su skloniji bezbednosnim pretnjama u javnom prostoru. Nasilje se ne dešava svima na isti način i ono u velikoj meri zavisi od faktora kao što su starosna grupa, pol, seksualna orijentacija ili etnička pripadnost. Stoga, ne samo da je lična bezbednost pojedinca/ke u javnom prostoru važna iz aspekta očuvanja bezbednosti osobe, nego je značajno da se osoba i lično oseća bezbedno i slobodno i nesmetano šeta gradom.

Kako bi se problem nasilja i nebezbednosti u javnim prostorima rešio na sistemski način, potrebno je uzeti u obzir realne pretnje po fizičku bezbednost u javnom prostoru kao i osećanje straha koji se javlja kada osoba šeta gradom.⁶

Zbog čega je važno analizirati bezbednost mladih u javnom prostoru?⁷

- Procena bezbednosti daje glas mladima, posebno ženama i mladima iz marginalizovanih grupa;
- Procena bezbednosti može da ukaže na rodne razlike u bezbednosnim pretnjama kao i na bezbednosne rizike sa kojima se različite kategorije mladih suočavaju. To može poslužiti kao polazna osnova

5 Javni prostori predstavljaju sve one prostore koji ljudi u lokalnoj zajednici mogu slobodno da koriste: trgovi, parkovi, pijace, stajališta javnog gradskog prevoza, pa i sam gradski prevoz, trotoari, ulice, staze, šetališta itd.

6 Izvor: doktorska disertacija Nataše Danilović Hristić: Urbanističko-arhitektonski elementi za obezbeđenje višeg stepena bezbednosti na javnim gradskim prostorima, Beograd, 2010.

7 Whitzman et al. „The effectiveness of woman’s safety audits.” *Security Journal* Vol. 22 (3), (2009): 2015—218.

za kreiranje preporuka, izradu strateških dokumenata koji bi trebalo da poboljšaju bezbednosnu situaciju na lokalnu;

- Procena bezbednosti mladih naglašava da se nasilje u javnom prostoru tiče čitave zajednice, a ne samo nadležnih institucija kao što su centri za socijalni rad i policija;
- Preporuke se koriste prilikom izrade strateških dokumenata, akcionih planova, planiranja konkretnih akcija i kampanja, te time doprinese promenama u lokalnoj zajednici i poboljšanju bezbednosne slike.

Mladi nisu homogena grupa

Kako bi se na što bolji način istražila bezbednost mladih, potrebno je naglasiti da mladi nisu monolitna kategorija, te da se njihove bezbednosne pretnje razlikuju u odnosu na pol, etničku pripadnost, seksualnu orijentaciju kao i uzrast.

Priručnik se bavi mladima jer oni predstavljaju zaboravljeni potencijal društva

Kada se razmatra bezbednost mladih neophodno je naglasiti da su oni izloženi velikom broju bezbednosnih rizika i pretnji koje ugrožavaju njihovu fizičku bezbednost, te je važno stvoriti uslove u kojima se mladi osećaju bezbedno, sigurno i ravnopravno. U Srbiji, međutim, ne postoji sistemski pristup rešavanju bezbednosnih problema mladih.⁸ Saradnja između institucija koje bi adekvatno pristupile identifikovanju, a potom i pružanju usluga koje su u skladu sa bezbednosnim potrebama mladih takođe nije dovoljno razvijena.⁹ Stoga, ovaj priručnik želi da pomogne u naporima da se unapredi bezbednost mladih, tako što će se pretnje po njihovu ličnu bezbednost istražiti na sveobuhvatan način.

Priručnik se bavi mladim ženama i muškarcima jer oni imaju različite bezbednosne potrebe

Ovaj priručnik polazi od pretpostavke da su izvori bezbednosnih pretnji za mlade muškarce drugačiji nego za mlade žene, pa je zbog toga pri njihovom istraživanju važno imati u vidu pol, odnosno rod. Istraživanja Beogradskog centra za bezbednosnu politiku pokazuju da se žene osećaju manje sigurno nego muškarci u mestu u kojem žive kao i kada se same šetaju noću.¹⁰ Istraživanje BCBP iz 2015. godine sprovedeno u Novom Pazaru potvrđuje da žene drugačije doživljavaju sigurnost u javnom prostoru i da su izložene raznim oblicima nasilja kada se kreću javnim prostorima: od seksualnog

8 Podaci navedeni u Nacionalnoj strategiji za mlade 2015- 2025. pokazuju da u Srbiji ne postoji dovoljno dobar sistemski pristup u rešavanju bezbednosnih problema mladih, str. 33. Ministarstvo omladine i sporta. Nacionalna strategija za mlade 2015—2025. Beograd: MOS, 2015. <http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/nacionalna_strategija_za_mlade0101_cyr.pdf> 1.12.2015.

9 Isto.

10 Bjeloš M., Šta žene i muškarci misle o ličnoj, bezbednosti države i bezbednosnim integracijama, Beograd, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2012.

uznemiravanja i napada, silovanja do femicida.¹¹ Zato rod predstavlja jedan od osnovnih prediktora straha od nasilja. S druge strane, izvori nebezbednosti kod muškaraca su drugačije prirode pa se oni u javnom prostoru susreću uglavnom sa fizičkim nasiljem.¹²

Priručnik se bavi pripadnicima nacionalnih manjina jer oni mogu da se osećaju ugroženije u odnosu na većinu

Ne samo da pol kao lično svojstvo u velikoj meri određuje tip fizičkih pretnji u javnom prostoru, nego one zavise i od drugih svojstava kao što su pripadnosti određenim manjinskim grupama. Pripadnici nacionalnih manjina, a posebno Romi, izloženiji su delovanju ekstremističkih grupa kao i diskriminaciji. Slučajevi etnički motivisanog nasilja i napada na Rome u velikoj meri ugrožavaju bezbednost ove manjine te je u tom svetlu značajno sagledati bezbednosne probleme mladih Roma u javnim prostorima.

Priručnik se bavi mladima istopolne seksualne orijentacije jer su oni ugroženiji u odnosu na heteroseksualnu većinu

Istraživanja pokazuju da se pripadnici LGBT populacije u Srbiji osećaju ugroženije u javnim prostorima od osoba koje su percipirane kao heteroseksualne.¹³ Pored toga, ovaj osećaj nesigurnosti je pojačan činjenicom da oni nemaju poverenja u institucije bezbednosti koje bi trebalo da ih štite.¹⁴ Zbog toga je prilikom analiziranja bezbednosti mladih u javnom prostoru potrebno uzeti u obzir seksualnu pripadnost mladih.

11 Đan A, Odanović G, (Ne)bezbedne u javnom prostoru: kvalitativna studija o bezbednosti žena u javnom prostoru u Novom Pazaru, Beograd: beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2015.

12 Zaključak izveden na osnovu fokusgrupne diskusije sa mladim muškarcima u Vranju.

13 Radoman J, et al, LGBT populacija i reforma sektora bezbednosti, Beograd, centar za istraživanje javnih politika: 2011. <http://labris.org.rs/wp-content/uploads/2013/11/LGBT-populacija-i-reforma-sektora-bezbednosti-u-RS.pdf>

14 Analiza rezultata istraživanja Ljudska bezbednost i LGBT zajednica. Dostupno na: http://www.mc.rs/upload/documents/saopstenja_izvestaji/2013/Analiza-rezultata-istrazivanja-Ljudska-bezbednost-i-LGBT-zajednica.pdf

Principi kojima se treba voditi prilikom procene bezbednosti u javnom prostoru u lokalnoj zajednici¹⁵

Potrebno je uvek voditi računa o ukrštanju različitih identiteta

Potrebno je imati na umu da osobe poseduju različite identitete pa se bezbednosni problemi mladih moraju analizirati u odnosu na njih. Na primer, mlada žena će izvesno imati drugačije bezbednosne probleme od muškarca srednjih godina. Ako dodamo uz to i činjenicu da je osoba pripadnik manjinske vere i istopolne seksualne orijentacije, onda je veća verovatnoća da će njene sigurnosne potrebe biti specifičnije i teže ostvarljive zbog predrasuda koje su konstantno prisutne u našem društvu.

Potrebno je dati glas mladima

Istraživanje bezbednosnih potreba mladih je zasnovano na participativnom pristupu kroz ankete, fokus grupe i intervjue. Na osnovu aktivnog učešća mladih u ovakvom istraživačkom postupku, mladima se pruža mogućnost da učestvuju u menjanju svoje okoline.

Potrebno je fokus staviti ne samo na direktnu fizičku ugroženost nego i na osećaj straha u javnim prostorima

Svrha istraživanja bezbednosti u javnom prostoru ne predstavlja samo smanjenje nasilja, nego i smanjenje straha od istog. Ukoliko određeni pripadnici društvenih grupa imaju negativna iskustva zbog svoje seksualne, verske, ili etničke pripadnosti verovatnije je da će kod njih strah biti izraženiji, te će oni češće izbegavati javne prostore. To znači da iracionalan strah od nasilja treba shvatiti ozbiljno, jer on kao posledicu može da ima to da određeni pripadnici populacije budu isključeni i izopšteni iz svakodnevnih društvenih tokova.

15 Adaptirano prema Building Safe and Inclusive Cities for Women: a Practical Guid, New Delhi: Jagori, 2011. Dostupno na: <http://www.jagori.org/wp-content/uploads/2006/01/Building-Safe-Inclusive-Cities-for-Women_A-Practical-Guide_2011.pdf> 23.11. 2015.

Prethodna istraživanja o bezbednosnim potrebama mladih u Srbiji ne uzimaju u obzir marginalizovane grupe mladih

Kako bi se na sveobuhvatan način ispitale bezbednosne potrebe mladih, potrebno je steći uvid u prethodna istraživanja sprovedena sa ovim ciljem.

Analizirajući prethodna istraživanja na temu bezbednosnih potreba i problema mladih u Srbiji, zaključak je da su ona nedovoljno reprezentativna i da na neodgovarajući način ispituju bezbednosne potrebe različitih marginalizovanih grupa mladih. Međutim, uprkos činjenici da Srbija oskudeva u istraživanju bezbednosnih potreba mladih, odnedavno Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2017. godine¹⁶ predviđa podržavanje istraživanja i stručnih analiza o bezbednosnim izazovima, rizicima i pretnjama kojima su mladi izloženi sa posebnim fokusom na specifične rizike za mlade žene. Na osnovu ovog Akcionog plana, sprovedeno je Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji koje je obuhvatalo reprezentativan broj mladih i to 1500 ispitanika muškog i ženskog pola iz 45 gradova i opština u Srbiji.¹⁷ Istraživanje analizira izloženost mladih digitalnom nasilju i fizičkom nasilju među vršnjacima. Rezultati pokazuju da ne postoje velike razlike u izloženosti ovim vrstama nasilja među mladim ženama i muškarcima. Takođe, iako ovo istraživanje prepoznaje posebno osetljive grupe mladih, ono ne analizira bezbednosne potrebe posebno osetljivih grupa mladih.

Jedno od malobrojnih istraživanja koje ispituje bezbednosne potrebe mladih u javnom prostoru je sprovedeno u Nišu 2014. godine. Rezultati su pokazali se 26% mladih donekle oseća bezbedno u svojoj sredini, dok trećina njih smatra da su mladi u njihovom okruženju bezbedniji nego mladi u drugim okruženjima. Prema ovom istraživanju, čak 35% ispitanika se oseća neprijatno kada noću prolazi kroz pojedine ulice u svom kraju, dok svaka druga mlada že-

16 Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2017. godine. Dostupan na http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/AP-NSM-2015-2017.VLADA_.pdf?lang=lat

17 Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji dostupno na: <http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/Istra%C5%BEivanje%20o%20polo%C5%BEaju%20i%20potrebama%20mladih%20u%20Srbiji%20i%20-%20Novembar%202015.pdf>

na navodi da se tako oseća. Većina mladih koji su učestvovali u istraživanju smatra da je nasilje u porastu.¹⁸

Istraživanje o bezbednosti mladih iz 2013. godine¹⁹ pokazuje da 84% ispitanih smatra da se o mladima nedovoljno vodi računa. Pored toga, dve trećine njih veruje da mladi nisu adekvatno zaštićeni od vršnjačkog nasilja. Kao problem vide maloletničku delikvenciju, i neodgovornost u saobraćaju.

Centar E8 je 2011. godine sproveo istraživanje usmereno na ispitivanje društvenih normi srednjoškolaca/ki vezanih za rod i promociju zdravih obrazaca ponašanja i nenasilja. Iako je uzorak bio veoma malog obima i obuhvatao samo 211 učenika srednjih škola, ono potvrđuje da su osobe muškog pola, za razliku od devojaka, izloženiije verbalnom nasilju kao i fizičkom u obliku guranja, udaranja ili šutiranja. Taj procenat je još izraženiji kada su u pitanju pripadnici LGBT populacije ili osobe koje su ispitanici označili kao feminizirane. Procenat fizičkog nasilja prema osobama ženskog pola je manji. Ispitanici smatraju različitost čestim uzrokom nasilja. Kada se razmatraju stavovi, veliki broj ispitanih smatra da je nasilje nad LGBT populacijom prihvatljivo, zatim da je prevara u vezi/braku dovoljan razlog za fizičko nasilje prema ženi (28%) kao i da je uzrok seksualnog uznemiravanja neprilično ponašanje žene (18%).²⁰

18 Istraživanje potreba i problema mladih grada Niša. Kancelarija za mlade Niš, Niš, 2014. Ovo istraživanje je realizovano tokom maja i juna 2014. godine na uzorku od 20151 ispitanika starosti od 15 do 30 godina na teritoriji grada Niša.

19 Istraživanje o položaju i potrebama mladih, CAPI istraživanje, Ninamedia kliping, 10/7/2013. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 1050 ispitanika starosti 30-65 godina putem CAPI metodologije.

20 Istraživanje koncepta rodno zasnovanog nasilja, kao i stavova prema rodno zasnovanom nasilju kod srednjoškolaca u Srbiji. Centar E8, Beograd, 2012.

Koraci u sprovođenju procene bezbednosti žena i muškaraca u javnom prostoru

korak 1



Ispitivanje lokalnog konteksta (desk istraživanje i intervjui)

korak 2



Sprovođenje fokus grupa sa mladim ženama i muškarcima

korak 3



Sprovođenje dubinskih intervjua sa mladim ženama i muškarcima sa posebnim fokusom na marginalizovane kategorije mladih

korak 4



Sprovođenje anketa sa mladima

korak 5



Organizacija i sprovođenje „bezbednosnih šetnji” (analiza lokacija)

Kako istražiti lokalni kontekst?

Desk istraživanje

Prva faza istraživanja bezbednosti mladih žena i muškaraca u javnim prostorima je ispitivanje lokalnog konteksta u gradu/mestu u kom se sprovodi istraživanje. Ovo podrazumeva tzv. 'desk istraživanje' – analizu sekundarnih podataka odnosno već postojećih izvora informacija kao što su izveštaji, statistički podaci, lokalni akcioni planovi, itd.

Upoznavanje sa lokalnim kontekstom je važno jer omogućava istraživačima da se pripreme za naredne faze istraživanja, pre svega da na adekvatan način formulišu i strukturiraju upitnike za intervju e i fokus grupe. Cilj ove pripreme faze istraživanja je da se identifikuju i analiziraju svi faktori koji posredno ili neposredno mogu uticati na bezbednost odnosno nebezbednost mladih žena i muškaraca u lokalnoj sredini, i među kojima su najznačajniji: etnička struktura stanovništva, stopa nezaposlenosti i (ne)postojanje organizacija i institucija koje se bave lokalnom bezbednošću, omladinskim politikama i rodnom ravnopravnošću. U zavisnosti od konkretne lokalne sredine i drugi faktori se mogu uzeti u obzir tokom desk istraživanja (na primer, lokalni običaji, specifičan geografski lokalitet, itd.)

Gde tražiti podatke koji nam mogu pomoći u sagledavanju lokalnog konteksta:

- Republički zavod za statistiku (RZS)
- Izveštaji organizacija civilnog društva (OCD)
- Dokumenti lokalnih samouprava
- Veb-sajt Stalne konferencije gradova i opština (SKGO)
- Nacionalna služba za zapošljavanje (NSZ)

Analiza etničke strukture stanovništva

Etnička kompozicija stanovništva bitna je sa stanovišta bezbednosti, jer pripadnici i pripadnice etničkih manjina mogu imati različite bezbednosne percepcije i bezbednosne potrebe u odnosu na većinsku etničku grupu. Bezbednosna situacija dodatno se usložnjava u onim multietničkim sredinama u kojima postoje tenzije između različitih etničkih grupa. Imajući ovo u vidu, neophodno je utvrditi koje manjinske grupe postoje u lokalnoj sredini i koja je njihova procentualna zastupljenost u ukupnoj populaciji. Ove podat-

ke prikuplja Republički zavod za statistiku (RZS) i oni su javno dostupni na veb-sajtu RZS. Međutim, utvrđivanje etničke strukture samo po sebi nije dovoljno da bi se stekla predstava o potencijalnim bezbednosnim rizicima u lokalnoj sredini. Neophodno je utvrditi i da li među različitim etničkim grupama postoji istorija sukoba i tenzija, ili sistemske marginalizacije manjinskih grupa. Ovakvi podaci mogu se pronaći u izveštajima lokalnih organizacija civilnog društva, u dokumentima lokalnih samouprava, kao i na veb-sajtu Stalne konferencija gradova i opština (SKGO). Takođe, podaci o položaju određene manjine na republičkom nivou (dakle podaci koji nisu specifični za lokalnu sredinu koja se istražuje) mogu biti od koristi prilikom analiziranja lokalnog bezbednosnog konteksta. Od značaja su i podaci o tome da li su, u kojoj meri i na koji način nacionalne manjine zastupljene u lokalnim ogranima vlasti, drugim rečima, da li imaju pristup procesu političkog odlučivanja. Izveštaji nevladinih i vladinih organizacija i institucija mogu biti koristan izvor informacija o zastupljenosti nacionalnih manjina u organima uprave, međutim treba imati u vidu i to da se ovi podaci često ne prikupljaju sistematski, te da ostaju nedostupni javnosti.

Struktura stanovništva u Vranju

Prema popisu stanovništva iz 2011. godine, grad Vranje ima 83.524 stanovnika od kojih etničku većinu čine Srbi – nešto više od 90% stanovnika.²¹ Najveća nacionalna manjina u Vranju su Romi, koji čine oko 5.5% stanovništva, dok su ostale etničke grupe zastupljene u procentu manjem od 1%.²² Kada je reč o položaju romske manjine, ocena Evropske komisije u Izveštajima o napretku iz godine u godinu je da Romi spadaju u najugroženije i najviše diskriminisane grupe u Srbiji,²³ a ovo se ističe i u drugim dokumentima kao što je, na primer, Strategija za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji.²⁴ Romi se širom Srbije suočavaju sa veoma teškim uslovima života i sistemskom diskriminacijom u pristupu socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, zapošljavanju i adekvatnom stanovanju. Kada je reč o Romima u Vranju, prema podacima projekta 'Uperi prstom!'²⁵ Inicijative za društvenu odgovornost, Romi u Vranju se suočavaju sa sličnim problemima kao i na nivou

21 Republički zavod za statistiku (2011) Stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, dostupno na: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptId=1210>

22 Isto.

23 Godišnji izveštaji Evropske komisije o napretku Srbije, dostupno na: <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/eu-dokumenta.211.html>

24 Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Republike Srbije (2010) Strategija za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji, dostupno na: <http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/03/Strategija-SR-web-FINAL.pdf>, str. 5.

25 Uperi prstom! <https://uperiprstom.wordpress.com/>

cele Srbije. Uslovi života Roma su se posebno pogoršali otkako su propale nekadašnje velike fabrike u Vranju kao što su 'Koštana' i 'Jumko', koje su zapošljavale veliki broj radnika romske nacionalnosti.²⁶ Iako se, kada je reč o položaju Roma, u prvi plan ističu socio-ekonomski problemi sa kojima se suočava ova manjinska grupa, ne treba izgubiti iz vida da socio-ekonomska marginalizacija nužno utiče i na smanjenje bezbednosti pripadnika i pripadnica romske zajednice.

Kada je reč o zastupljenosti etničkih manjina u državnim institucijama na lokalnom nivou, pojedine OCD, kao i državne institucije same, vode evidenciju o ovom pitanju. Na primer, Beogradski centar za bezbednosnu politiku (BCBP) je u sklopu nekoliko istraživanja objavljivao podatke o zastupljenosti nacionalnih manjina u bezbednosnim institucijama, pre svega u policiji.²⁷

Što se tiče podataka koje prikupljaju organi državne uprave, u početnoj fazi istraživanja istraživači mogu uputiti bilo kom državnom organu zahtev za dostavljanjem informacija o zastupljenosti manjina među zaposlenima u državnoj instituciji na teritoriji određene opštine (npr. policijskoj upravi, sudovima i tužilaštvu). Ovakav zahtev se upućuje na posebnom obrascu koji je dostupan na veb-sajtu Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti.²⁸ Međutim, ovde je važno imati u vidu da je izjašnjavanje o nacionalnoj pripadnosti slobodno, tj. da niko nije dužan da se izjašnjava o svojoj nacionalnoj pripadnosti (član 47 Ustava Srbije), te da državni organi nemaju obavezu vođenja evidencije o etničkoj strukturi zaposlenih. Ipak, pojedine institucije prikupljaju podatke o nacionalnoj pripadnosti (pri čemu je izjašnjavanje zaposlenih dobrovoljno) kako bi se analiziralo postojeće stanje i preduzele određene mere afirmativne akcije.

Utvrđivanje stope nezaposlenosti

Stopa nezaposlenosti, loša ekonomska situacija i nizak standard građana, takođe su faktori koji utiču na porast kriminala i siive ekonomije, pa samim tim i na smanjenje lične bezbednosti građanki i građana. Podatke o stopi nezapo-

-
- 26 Krstić, M. (2013) 'Život Roma na Jugu Srbije', Uperi prstom!, dostupno na: <https://uperiprstom.wordpress.com/2013/08/13/zivot-roma-na-jugu-srbije/>
- 27 Videti, na primer: Stojanović Gajić, S. (2009) Zašto su pripadnici manjina nemotivisani za rad u policiji Srbije. Beograd: BCBP, dostupno na: http://www.bezbednost.org/upload/document/stojanovic_2009_zato_su_pripadnici_manjina.pdf; Bjeloš, Maja (2012) 'Reprezentativnost u sektoru bezbednosti', u: Hadžić, M. i Stojanović Gajić, S. (eds.) Godišnjak reforme sektora bezbednosti u Srbiji. Beograd: BCBP i Službeni glasnik RS, str. 240–266; Kriezju, S. (2014) Zastupljenost albanske nacionalne manjine u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije – ostvareni napredak i preostali izazovi. Beograd i Priština: BCBP i KCSS, dostupno na: http://www.bezbednost.org/upload/document/zastupljenost_albanske_nacionalne_manjine_u_mup_sr.pdf
- 28 Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, formulari: <http://www.poverenik.org.rs/you/formulari-di.html>

slenosti na republičkom nivou i po opštinama prikuplja RZS. Ukoliko traženi podaci nisu dostupni na veb-sajtu RZS-a, ovoj instituciji se takođe može uputiti zahtev za pristup informaciji od javnog značaja. Pored RZS-a, podaci o zaposlenosti se mogu pronaći i u izveštajima i na veb-sajtovima drugih državnih organa, kao što je, na primer, Nacionalna služba za zapošljavanje (NZS) ili nevladinih organizacija kao što je Stalna konferencija gradova i opština (SKGO). Od koristi mogu biti i podaci iz izveštaja OCD-a koji se bave omladinskim i/ili socijalnim politikama.

Stopa nezaposlenosti u Vranju

Prema podacima iz Baze opština koju vodi Razvojna agencija Srbije (RAS), nezaposlenost u Vranju je 30.25%²⁹ što je skoro duplo više od stope nezaposlenosti na republičkom nivou (17.3%).³⁰ Kada je reč o nezaposlenosti mladih, prema podacima Nacionalne službe za zapošljavanje, mladi starosti do 30 godina čine jednu trećinu ukupnog broja nezaposlenih na republičkom nivou, a svaka druga mlada osoba u Srbiji je nezaposlena.³¹ Tačni podaci o stopi nezaposlenosti mladih u Vranju nisu navedeni u dostupnim izveštajima i objavljenim istraživanjima, ali je na osnovu raspoloživih podataka opravdano zaključiti da je situacija po pitanju zaposlenosti mladih u Vranju lošija nego na republičkom nivou.

Identifikovanje organizacija i institucija koje se bave lokalnom bezbednošću, omladinskim politikama i rodnom ravnopravnošću

Prilikom ispitivanja lokalnog konteksta potrebno je istražiti da li na teritoriji lokalne samouprave postoje sledeća tela:

- Savet za bezbednost
- Savet za rodnu ravnopravnost
- Kancelarija za mlade (KZM)
- OCD koje se bave bezbednošću mladih

Pored republičkih organa koji se bave ovim pitanjima, i lokalna samouprava ima određene nadležnosti u navedenim oblastima. Na primer, lokalna samouprava može osnovati tela kao što su Savet za lokalnu bezbednost i Savet za

29 Razvojna agencija Srbije, Baza opština, Vranje, dostupno na: <http://serbia-locations.rs/municipalities-srb/municipality.php?ID=177>

30 Republički zavod za statistiku, Podaci, Aktuelni pokazatelji: <http://webrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>

31 Krovna organizacija mladih Srbije (2014) Mladi i svet rada. Beograd: KOMS, dostupno na: http://www.koms.rs/wp-content/uploads/2014/03/KOMS_vodic-mladi-i-svet-rada.pdf, str. 16—17.

rodnu ravnopravnost, čiji će zadatak biti da analiziraju postojeće stanje u svojim oblastima i predlažu rešenja za konkretne probleme. Važni akteri omladinske politike na lokalnu su i kancelarije za mlade, u čijoj je nadležnosti informisanje i pružanje različitih vrsta usluga mladima. Kancelarije za mlade takođe učestvuju u procesima kreiranja politika koje se tiču mladih, kao što su na primer lokalne strategije za mlade i prateći akcioni planovi. Pored organa lokalne samouprave, organizacije civilnog društva (OCD) mogu značajno uticati na bezbednosnu situaciju mladih na lokalnom nivou, pre svega OCD koje se bave pružanjem usluga kao što su: psihološko i pravno savetovanje, sigurna kuća, alternativna edukacija, organizacija kulturno-umetničkih i sportskih aktivnosti, itd. Zbog toga je u početnoj fazi istraživanja važno mapirati tela lokalne samouprave i OCD koje se bave mladima, rodnom ravnopravnošću i bezbednošću, te uključiti predstavnike ovih organizacija u naredne faze istraživanja (pre svega kao sagovornike na teme kojima se istraživanje bavi).

Organi lokalne samouprave i OCD u Vranju koji se bave mladima

Prema podacima koji su dostupni na osnovu desk istraživanja, u Vranju postoje organi lokalne samouprave, kao i nekoliko OCD koje se bave temama bezbednosti, rodne ravnopravnosti i omladinskim politikama. Od organa lokalne samouprave, najznačajniji su Savet za javnu bezbednost i sigurnost građana i lokalne samouprave, Savet za rodnu ravnopravnost i Kancelarija za mlade (KZM). Međutim, važno je imati u vidu da ovakva i slična tela nekada postoje samo formalno kao na primer Savet za javnu bezbednost i sigurnost i Savet za rodnu ravnopravnost, dok je njihovo funkcionisanje otežano ili potpuno onemogućeno lokalnim političkim kontekstom.³²

Na čelu Saveta za javnu bezbednost i sigurnost građana i lokalne samouprave u Vranju nalazi se gradonačelnik Vranja,³³ sa kim je istraživački tim pokušao da kontaktira u cilju zakazivanja intervjua, ali bez uspeha. Zamenik gradonačelnika je naglasio da nije nadležan za pitanja bezbednosti mladih, te ni sa njim nismo uspali da realizujemo intervju. Što se tiče Saveta za rodnu ravnopravnost, istraživački tim je dobio informaciju da se članovi saveta sastaju veoma retko, kao i da sprovode ad hoc aktivnosti³⁴ i postoje samo „na papiru” bez stvarnih ingerencija i uticaja na kreiranje politika. S

32 Podaci dobijeni u razgovoru sa predstavnicima lokalnih OCD-a u Vranju

33 Beta (2015) „Novi predsednik i članovi gradskog Saveta za bebednost”, BlicOnline <http://www.blic.rs/vesti/srbija/vranje-novi-predsednik-i-clanovi-gradskog-saveta-za-bezbednost/3trmdv78> 20.12.2015.

34 Aktivnosti u okviru obeležavanja 16 dana aktivizma protiv nasilja prema ženama

druge strane, dobar primer predstavlja Kancelarija za mlade Grada Vranja koja aktivno učestvuje u kreiranju omladinskih politika kao što je sprovođenje Lokalnog akcionog plana za mlade 2011—2015,³⁵ pružanju različitih vrsta usluga mladima i realizaciji programa koji se bavi borbom protiv nasilja u školama. Međutim, do sada ovaj akcion plan nije posebno obrađivao teme koje se tiču bezbednosti mladih žena i muškaraca. Veliki problem predstavlja i finansiranje Kancelarije za mlade za koje je zadužen Grad, ali ne u dovoljnoj meri, pa tako određene aktivnosti koje sprovodi KZM ostaju bez finasijke podrške i znatno su otežane.³⁶

35 Grad Vranje, Lokalni akcioni plan za mlade 2011-2015. http://www.nexusvranje.com/dokumenti/sr/3_16_13_LAP_za_mlade_Vranje.pdf 03.12.2015.

36 Intervju sa predstavnikom Kancelarije za mlade u Vranju.

Nakon upoznavanja sa lokalnim kontekstom kroz desk istraživanje i intervju sa lokalnim akterima, sledeći korak u istraživanju bezbednosti mladih žena i muškaraca su fokus grupe.

„Fokus grupa je moderiran razgovor/diskusija čiji je cilj bolje razumevanje određenog problema i razmatranje različitih načina na koje se problem može rešiti. Fokus grupa podrazumeva deljenje specifičnih ličnih iskustava među učesnicima, izlaganje mišljenja i stavova učesnika, kao i predlaganje mogućih rešenja.”³⁷

Sprovođenje fokus grupa je od ključne važnosti iz više razloga:

- Kroz fokus grupe istraživači – koji su moderatori fokus grupa – mogu saznati o problemima vezanim za temu istraživanja koji nisu pomenuti, ili nisu u dovoljnoj meri obrađeni u dostupnoj literaturi odnosno u sekundarnim izvorima podataka.³⁸
- Fokus grupne diskusije pružaju uvid u lična iskustva koja po pravilu osvetljavaju problem na drugačiji način od statističkih podataka i uopštenih zaključaka iz već objavljenih istraživanja, te tako omogućavaju istraživačima detaljnije i dublje razumevanje problema.
- Diskusije u fokus grupama mogu ukazati na osetljive grupe koje nisu bile obuhvaćene početnim planom istraživanja, a čija je perspektiva takođe važna za razumevanje problema kojim se istraživanje bavi.³⁹ U tom slučaju, poželjno je organizovati dodatne fokus grupe ili intervju sa pripadnicima identifikovanih osetljivih kategorija lokalnog stanovništva.
- Fokus grupe omogućavaju unutargrupnu interakciju, koja je sastavni deo društvenog života, te se stoga smatraju „manje veštačkom” metodom od drugih metoda prikupljanja podataka u kojima su ispitanici u izvesnom smislu „istrgnuti” iz društvenog konteksta.⁴⁰

37 Mehrotra, S.T. (2010) A Handbook on Women's Safety Audits in Low-income Urban Neighbourhoods: A Focus on Essential Services. New Delhi: JAGORI. str. 29.

38 Isto.

39 Isto.

40 Bryman, A. (2008) Social Research Methods. Oxford: Oxford University Press. str. 487.

Upitnik za fokus grupe

Upitnik za fokus grupe se kreira u skladu sa saznanjima stečenim tokom prve faze istraživanja (desk istraživanje i intervjui sa lokalnim akterima). Što se tiče tipa upitnika, za kvalitativna istraživanja bezbednosti i roda najpogodniji su tzv. polustrukturisani upitnici, koji omogućavaju visok stepen fleksibilnosti. Kao i prilikom dubinskih intervjuova (videti na str. 37) polustrukturisani upitnici podrazumevaju da istraživači unapred sastave listu tema o kojima će se diskutovati u okviru fokus grupa, kao i okvirna pitanja.⁴¹ Pri tome, učesnicima je data sloboda da sami odaberu na koji način će odgovoriti na pitanja, a u zavisnosti od toga kako učesnici sami budu usmeravali diskusiju, mogu se ubacivati dodatna pitanja koja nisu bila obuhvaćena prvobitnim upitnikom.⁴² Takođe, u zavisnosti od toka diskusije, pitanja se ne moraju postavljati pretodno utvrđenim redosledom.⁴³

Razvijen polustrukturisani upitnik za fokus grupe u Vranju (videti Aneks 1)

U Vranju su sprovedene dve fokus grupe, sa mladim ženama i muškarcima. Za obe fokus grupe istraživački tim je koristio isti polustrukturisani upitnik koji se sastojao od nekoliko celina – bezbednost u lokalnoj zajednici, bezbednost u javnom prostoru, lični osećaj bezbednosti, mere opreza, percepcija policije i, konačno, predlozi mera za unapređenje lične bezbednosti mladih žena i muškaraca. U skladu sa predviđenom strukturom, upitnik se kretao od opštijih tema ka ličnim iskustvima. Pored definisanih celina, pripremljena su i potpitanja za svaku od njih, kako bi diskusija nesmetano tekla. Na primer, u okviru prve celine koja se odnosila na percepcije bezbednosti u Vranju, postavljena su sledeća potpitanja:

Kako ocenjujete bezbednost u lokalnoj zajednici?

Šta mislite koji su najveći bezbednosni problemi/bezbednosne pretnje?

Kako procenjujete stanje u oblasti kriminala u Vranju?

Šta mislite ko su najčešće žrtve krivičnih dela? Muškarci, žene, stariji, mladi? Zašto?

41 Isto, str. 438—439.

42 Isto.

43 Isto.

Organizacija i trajanje fokus grupa

S obzirom da je okvirno vreme trajanja jedne fokus grupe sat do sat i po vremena, poželjno je da fokus grupe imaju između 10 i 15 učesnika, kako bi svi učesnici imali dovoljno vremena da iznesu svoje stavove i iskustva. Što se tiče selekcije i regrutovanja učesnika, partnerstvo sa lokalnim organizacijama koje se bave mladima je ovde od ključne važnosti. Lokalne organizacije zahvaljujući umreženosti i poznavanju lokalne zajednice mogu doprineti tome da uzorak bude reprezentativniji, odnosno da u fokus grupi budu zastupljene različite kategorije mladih pomenute iznad. Ukoliko istraživači nemaju unapred uspostavljeno partnerstvo sa nekom od lokalnih OCD-a, poželjno je da uspostave kontakt ovim povodom i zajednički realizuju selekciju i regrutaciju učesnika fokus grupa.

Moderatori fokus grupa

I pored pripremljenih pitanja i potpitanja, važno je da moderatori budu fleksibilni i da, u zavisnosti od toka diskusije, budu spremni da postave dodatna pitanja ili da izmene unapred predviđeni redosled pitanja. Moderatori treba da vode računa o tome da ostanu „neutralni”, odnosno da ne nameću svoje stavove i shvatanja, da pitanja formulišu tako da ona ne navode učesnike na određene odgovore kao i da postavljaju otvorena pitanja. Takođe, važno je ohrabriti sve učesnike da se uključe u diskusiju. Očekivano je da će u okviru fokus grupe biti učesnika koji su introvertniji od ostalih, pa je stoga zadatak moderatora da ih podstaknu da podele svoja iskustva i stavove.

Na kraju fokusgrupne diskusije moderatori uvek treba da ostave malo vremena za eventualna pitanja koja bi učesnici postavili njima.

Neophodni kvaliteti moderatora fokus grupa:

- pripremljenost – potrebno je da istraživač dođe pripremljen na intervju sa jasno definisanim upitnikom
- zainteresovanost – važno je da istraživač ne bude površan i da pažljivo sluša ispitanika kako bi mogao da mu postavi što bolje pitanja
- prilagodljivost – važno je da se istraživač prilagodi novonastalim situacijama i „neočekivanim” odgovorima ukoliko ih ima
- razumljivost i jasnost – važno je da istraživač objasni pitanje tako da ga ispitanik razume
- nepristrasnost – važno je da istraživač izbegava lična tumačenja

Učesnici fokus grupa

U skladu sa temom ovakvog istraživanja, fokus grupe se realizuju sa mladima. Zbog osetljivosti teme (bezbednost) i naglaska na rodnoj dimenziji, najlogičnije je opredeliti se za dve fokus grupe – jednu sa mladim ženama i drugu sa mladim muškarcima. Svrha podele učesnika prema rodu je da se – kako mlade žene, tako i mladi muškarci – osećaju slobodnije prilikom iznošenja svojih ličnih iskustava i stavova. Takođe, s obzirom da je cilj istraživanja da se „uhvate” razlike u percepcijama bezbednosti koje su uslovljene rodom, **podela u dve grupe omogućuje jasnije artikulisanje percepcija i bezbednosnih potreba mladih žena i muškaraca.** S druge strane, poželjno je da fokus grupe ne budu u potpunosti homogene, odnosno da u okviru svake fokus grupe budu zastupljeni pripadnici različitih društvenih grupa – na primer, pripadnici nacionalnih manjina, LGBT populacije, pripadnici različitog socio-ekonomskog statusa, itd. Ovo je važno, jer pripadnost određenoj socio-ekonomskoj kategoriji može značajno uticati na razlike u percepcijama bezbednosti u okviru grupe, čak i kada su rod i starosno doba ono što povezuje sve učesnike fokus grupe.

Organizovanje fokus grupa posebno sa mladim ženama i posebno sa mladim muškarcima omogućuje jasnije artikulisanje razlike u percepcijama i bezbednosnim potrebama obe ove grupe mladih.

Izvođenje fokus grupa

Na početku fokusgrupne diskusije, poželjno je da se i moderatori i učesnici kratko predstave. Takođe, moderatori treba da u osnovnim crtama predstave ciljeve i svrhu istraživanja u okviru kog se sprovode fokus grupe, kao i da objasne učesnicima sam koncept fokus grupe – pre svega to da je cilj fokus grupe da se čuju lična mišljenja i iskustva, a ne da se postigne konsenzus o određenim pitanjima. Ukoliko će se diskusija snimati, neophodno je da moderatori na početku naglase da će se snimak koristiti samo u istraživačke svrhe, da nigde neće biti objavljen i da će anonimnost svih učesnika ostati zaštićena. Ovo je potrebno naglasiti i ukoliko se umesto snimanja samo vodi zapisnik.

Selekcija i regrutacija učesnika fokus grupa u Vranju
U saradnji sa kancelarijom Centra E8, omladinske organizacije usmerene na rad sa mladim ljudima širom Srbije organizovane su dve fokus grupe sa mladima u Vranju. Između ostalog, Centar E8 se bavi temama rodne

ravnopravnosti i prevencije nasilja, tako da je njihova upućenost u tematski okvir našeg istraživanja znatno olakšala saradnju. Kancelarija Centra E8 u Vranju ima svoju razvijenu mrežu mladih na osnovu koje su selektovane žene i muškarci koji su bili zainteresovani za učešće u fokus grupama, vodeći pri tome računa o zastupljenosti određenih manjina i drugih osetljivih grupa kao što su, na primer, LGBT i Romi.

Fokus grupa sa mladim ženama imala je ukupno 15 učesnica uzrasta od 15 do 26 godina, dok se druga grupa sastojala od 12 mladih muškaraca iz Vranja uzrasta od 16 do 30 godina. U obe grupe bili su zastupljeni pripadnici romske zajednice, kao najveće nacionalne manjine u Vranju.

Različita percepcija bezbednosnih pretnji kod mladih žena i muškaraca

Nalazi fokus grupa sa mladim ženama i mladim muškarcima u Vranju ukazuju na to da postoje bezbednosne teme i pitanja o kojima žene i muškarci imaju iste ili slične stavove. To su, pre svega, stavovi o radu policije i korumpiranosti institucija, koji su u obe fokus grupe bili izrazito negativni. Takođe, mlade žene i muškarci slažu se u tome da je stanje lokalne bezbednosti u Vranju generalno loše. Konačno, za ispitanike iz obe grupe zajedničko je generalno nepoverenje u institucije i pravni poredak, i oslanjanje na sebe i svoju neposrednu okolinu kada je reč o ličnoj bezbednosti.

Međutim, u pogledu ličnog osećaja bezbednosti i percepcije glavnih bezbednosnih pretnji, među odgovorima žena, s jedne, i muškaraca, s druge strane, pojavljuju se značajne razlike. Dok su svi mladi muškarci istakli da se lično osećaju bezbedno, mlade žene su po ovom pitanju bile podeljene. Ovo se može tumačiti na dva načina; prvo, kao posledica postojanja bezbednosnih pretnji koje ugrožavaju samo mlade žene a ne i muškarce i, drugo, kao indikator duboke ukorenjenosti maskulinih stereotipa, prema kojima je priznavanje osećaja nebezbednosti među muškarcima znak slabosti i nedovoljne „muškosti“. Fokus grupe ukazale su i na to da mladi muškarci imaju relativno nisku svest o specifičnim bezbednosnim pretnjama koje pogađaju samo žene, kao što su nasilničko ponašanje i uznemiravanje od muškaraca u javnim prostorima. Ovo ne važi i u obrnutom smeru – pokazalo se da su mlade žene mnogo bolje upoznate sa bezbednosnim problemima koji znatno više ugrožavaju muškarce, kao što su tuče u noćnim klubovima.

Pored toga, razlike postoje i u percepciji ugroženosti manjina. Dok većina mladih žena smatra da je bezbednost pripadnika i pripadnica romske manjine posebno ugrožena, mladi muškarci su ovo negirali. Konačno, kada je reč o merama za unapređenje lokalne bezbednosti, primetno je da mladi muškarci stavljaju akcenat na unapređenje rada policije, dok mlade žene uviđaju i značaj i ulogu drugih institucija u očuvanju lokalne bezbednosti, kao što su škole, centri za socijalni rad, itd.

Bezbednost u Vranju – iz ugla mladih žena

Učesnice fokus grupe složile su se u tome da je Vranje generalno nebezbedno mesto i da se bezbednosna situacija nije popravila u odnosu na prethodne godine.

„Nije ništa bolje, relativno je loša situacija. Policija i hitna pomoć retko stižu na vreme ukoliko se desi neki problem. Ljudi i deca ne obraćaju pažnju, ukoliko je tuča u pitanju pre navijaju nego što razdvajaju ljude.”

Kao najveće bezbednosne probleme/pretnje istakle su: tuče u noćnim klubovima (koje su često podstaknute preteranom konzumacijom alkohola), huligansko ponašanje, bahate vozače i problem narkomanije. Kada je reč o ličnom osećaju bezbednosti, neke od učesnica su istakle da se u Vranju osećaju nebezbedno u javnom prostoru, dok su druge rekly da se osećaju bezbedno, ali da su više puta čule za slučajeve ugrožavanja lične bezbednosti u njihovom gradu.

Mlade žene se suočavaju sa uznemiravanjem u javnim prostorima

Učesnice su bile složne u oceni da se mlade žene suočavaju sa različitim bezbednosnim problemima u odnosu na mlade muškarce. Dok su za muškarce, po oceni učesnica, najveći bezbednosni problem tuče (u koje mogu upasti i protiv svoje volje), mlade žene se suočavaju sa problemima druge vrste, kao što su uznemiravanje i nasilničko ponašanje muškaraca na javnim mestima.

„Kod nas muškarci češće upadaju u tuče, što nisam videla da je problem sa ženama. Žene sa druge strane imaju problem da kada muškarci popiju malo više postaju nasilni, dobacuju, vuku za jakne i ruke gde god da se nalaze.”

Učesnice fokus grupa su se složile da u posebno osetljive grupe kada je reč o ličnoj bezbednosti u javnom prostoru spadaju Romi, „feminizirani” muškarci/dečaci, kao i osobe sa smetnjama u razvoju. Pripadnici ovih grupa češće su meta nasilja – kako verbalnog, tako i fizičkog.

Na osnovu diskusije o ličnoj bezbednosti u ovoj fokus grupi može se izvući zaključak da na osećaj bezbednosti mladih žena u Vranju znatno utiče to kojim delovima grada prolaze tokom dana i noći, pre svega to da li moraju da prolaze neosvetljenim ulicama, parkovima i drugim javnim površinama. Neki od odgovora na pitanje o ličnom osećaju bezbednosti i posebno nebezbednim mestima bili su:

„[Posebno se osećam nebezbedno] Kod Ledenih stena, Ekonomske škole. To je najugroženiji deo, u mračnim delovima se skupljaju narkomani, a čula sam više puta da su napadali ljude tu i starije i mlađe posle škole. Ja se naježim kada prolazim tu i trudim se da izbegavam taj deo.

„[Da li ste nebezbednije noću ili i danju?]Noću. Zbog mračnih ulica, ne možemo da vidimo nasilnike. Nema ljudi na ulicama. Vikendom ima više ljudi, ali radnim danima je drugačije.”

Većina učesnica se složila u tome da se ni u noćnim izlascima ne osećaju potpuno bezbedno jer su tuče i nasilničko ponašanje česte pojave, a pripadnici privatnog obezbeđenja lokala ne sprečavaju tuče nego ih često i sami podstiču. Govoreći o bezbednosti u noćnim izlascima, učesnice su ukazale na to da je privatno obezbeđenje u sprezi sa organizovanim kriminalnim grupama, kao i na to da postoje nasilni pojedinci koji „imaju leđa” u policiji ili drugim institucijama, što jasno ukazuje na problem korupcije.

Mere opreza

Neke od učesnica istakle su da se osećaju bezbedno jer „izlaze uglavnom sa muškim društvom”, što je pokazatelj da mlade žene smatraju da njihova bezbednost zavisi isključivo od muškaraca – umesto od pravnih normi i institucija. Gotovo sve učesnice su naglasile da same preduzimaju mere opreza (na primer, vraćanje kući u grupama, izbegavanje mračnih ulica, itd.), što opet govori o tome da mlade žene u Vranju nemaju dovoljno poverenja u institucije kada je reč o zaštiti njihove bezbednosti. Interesantan nalaz je i to što su neke učesnice primetile da se mnoge mlade žene oblače „neprilično” te da tako same ugrožavaju sopstvenu bezbednost.

„Problem su i mlade devojke koje se oblače neprilično, onda im dobacuju na ulicama i misle da su sve žene iste. One na takav način same sebi stvaraju probleme.”

Ovakvo shvatanje je karakteristično za patrijarhalnu kulturu u okviru koje se ženama koje odstupaju od propisanih normi (u ovom slučaju prihvatljivog stila oblačenja) pripisuje krivica u slučajevima kada su one žrtve.

„Policija ne radi svoj posao”

Sve učesnice fokus grupe istakle su nezadovoljstvo radom policije. „Policija je najveći krivac za sve što se dešava, ne rade svoj posao”, složile su se učesnice. Navele su to da je policija nemotivisana da obavlja svoj posao, da policajci imaju tendenciju da bezbednosne probleme žena ne shvataju ozbiljno, kao i to da postoje pojedinci koji krše zakon ali su zaštićeni jer imaju veze u poli-

ciji. „Za nasilnike zakon ne postoji”, istakla je jedna od učesnica. Mlade žene u Vranju se retko odlučuju da prijave ugrožavanje bezbednosti (njihove ili tuđe) policiji, iz dva razloga: zato što smatraju da policija neće ništa učiniti po tom pitanju, ali i zato što se plaše odmazde počinitelaca krivičnih dela.

Mere za unapređenje bezbednosti u Vranju

Kada je reč o merama za unapređenje bezbednosti mladih u lokalnoj sredini, učesnice fokus grupe su predložile sledeće mere: unapređenje rada policije u zajednici; borba protiv korupcije; ostvarivanje bolje povezanosti i komunikacije među različitim državnim institucijama – na primer, između centra za socijalni rad, policije i suda; podizanje svesti građana o bezbednosnim pitanjima i, poslednje, mada nikako ne najmanje važno – reforma obrazovanja tako da obrazovni programi budu u funkciji dekonstrukcije, a ne podsticanja negativnih stereotipa o manjinskim i osetljivim grupama.

Bezbednost u Vranju – iz ugla mladih muškaraca

Kao i mlade žene, mladi muškarci učesnici fokus grupe negativno su ocenili opštu bezbednosnu situaciju u Vranju. Istakli su da je ugrožavanje bezbednosti česta pojava i primetili da su ljudi ‘oguglali’ na nasilje – da su ravnodušni na ugrožavanje tuđe bezbednosti i da uglavnom ne reaguju u takvim situacijama. Iako su se složili da je bezbednost u Vranju na niskom nivou, svi učesnici grupe su rekli da se lično osećaju bezbedno.

„Ja se osećam bezbedno jer mislim da mogu da zaštitim sebe.”

„Ja se osećam bezbedno jer je mali grad, svako zna svakoga i otprilike znamo ko je kakav.”

Ovi odgovori ukazuju na to da se učesnici pre svega oslanjaju na sebe same i svoju neposrednu okolinu kada je reč o bezbednosti, a ne na institucije.

Kao posebno osetljivu grupu u pogledu bezbednosti naveli su mlade muškarce koji se „po nečemu izdvajaju” – oni često trpe vršnjačko nasilje, kako verbalno, tako i fizičko. S druge strane, učesnici grupe su istakli da Romi nisu posebno osetljiva grupa kada je reč o ličnoj bezbednosti, da su relativno dobro integrisani, i da je rasističko nasilje prema Romima u Vranju stvar prošlosti.

Tuče kao glavni problem

Po mišljenju učesnika fokus grupe, najveći bezbednosni problem na lokalnu su tuče u noćnim izlascima, a najveći krivci za to su pripadnici privatnog obezbeđenja koji sami podstiču tuče i nasilje. Učesnici su istakli da su pripadnici

privatnog obezbeđenja deo „kriminalnih klanova” i da kao takvi predstavljaju ozbiljnu bezbednosnu pretnju.

„[...] Ako znaš obezbeđenje ti možeš da tučeš bilo koga, a tebe ne sme niko da dira. Ako ne znaš obezbeđenje dobićeš batine i ako si kriv i ako nisi kriv.”

Kao najnebezbednija mesta u Vranju učesnici su naveli noćne klubove (problem sa privatnim obezbeđenjem) i škole (problem vršnjačkog nasilja), ali su istakli i to da su ulice nebezbedne zbog nesavesnih vozača. Nekoliko njih je reklo da je čulo za pokušaje otmica mladih ljudi u Vranju, kao i za tzv. „seksualne manijake” koji napadaju mlade žene.

Mladi muškarci nemaju dovoljno poverenja u policiju

Kroz više odgovora je provučeno nezadovoljstvo radom policije, odnosno to da policija ne reaguje ili ne reaguje pravovremeno i adekvatno u slučajevima ugrožavanja bezbednosti. Odgovori na pitanje o merama opreza potvrdili su nizak nivo poverenja u bezbednosne institucije, pre svega policiju, među mladim muškarcima iz Vranja. „Nikada nisam video neke patrole policijske, imao sam priliku da me legitimišu policajci, dok nikada nisu legitimisali neke ljude koje bi pre trebalo”, istakao je jedan od učesnika. Svi učesnici fokus grupe rekli su da preduzimaju mere opreza koje se sastoje u izbegavanju konfliktnih situacija, pojedinih mesta koja važe za nebezbedna (određenih noćnih klubova, prvenstveno), kao i u neodgovaranju na „provokacije”.

Upitani da ocene rad policije u Vranju, učesnici su potvrdili prethodno iznete stavove o policiji – da policija ne obavlja svoj posao kako treba i da zato nemaju poverenja u ovu instituciju. „Mi smo odrasli na takav način da smatramo da smo sami za sebe odgovorni, i za svoju bezbednost. Policija ništa ne radi”, rekao je jedan od učesnika. Na pitanje da li bi nešto što doživljavaju kao bezbednosnu pretnju prijavili policiji, većina učesnika je rekla da ne bi, a posebno je bio interesantan jedan od odgovora: „Vranje je mali grad i ako bih ja otišao sutra da se obratim policiji da im kažem tako nešto on bi otišao posle kući i pričao ženi i širio priču.” Ovo ukazuje na percepciju da je obraćanje policiji nešto čega muškarci treba da se stide i što ugrožava njihovu „muškost”. Ovakav stav je indikator jakih patrijarhalnih stereotipa i niske svesti o ulozi institucija bezbednosti u lokalnoj sredini.

Kada je reč o merama za unapređenje bezbednosti u Vranju, učesnici su se fokusirali na rad policije i kao dve najvažnije mere naveli su unapređenje unutrašnje kontrole u policiji i sprovođenje edukativnih programa za policajce.

Šta predstavlja intervju?

Intervju predstavlja razgovor dve osobe na osnovu kojeg prikupljamo podatke o osnovnim bezbednosnim potrebama ispitanika, njegovim mislima, osećanjima i ponašanju, a sve u cilju dobijanja što relevantnijih informacija o osećaju bezbednosti i pretnjama u lokalnoj zajednici.⁴⁴

Prilikom procene bezbednosti mladih u javnom prostoru intervjui se koriste u dve svrhe. Prvo, prilikom ispitivanja lokalnog konteksta intervjuišu se svi akteri koji mogu da pruže dodatan uvid u stanje bezbednosti ciljne grupe koju istražujemo. Drugo, intervju se sprovodi nakon fokus grupe sa predstavnicima ciljne grupe kako bi se rezultati dodatno proverili.

Polustrukturisani dubinski intervju

Iako postoji više vrsta dubinskih intervjua za ispitivanje bezbednosti u javnom prostoru, preporuka je da se koristi polustrukturisani dubinski intervju. Polustrukturisani intervju je najbolja opcija jer istraživač može da postavlja pitanja koje je unapred osmislio, ali redosled pitanja i potpitanja ne mora da bude unapred osmišljen. To daje prostora da se ona osmisle na licu mesta u zavisnosti od ispitanikovih odgovora. Nestrukturisani intervju se koristi kada je tematika potpuno nepoznata za istraživača i on ne predviđa osmišljavanje pitanja unapred. Za razliku od ove dve vrste intervjua, strukturisani intervju podrazumeva set otvorenih pitanja koja su unapred određena, a redosled pitanja se strogo poštuje.⁴⁵

44 S. Fajgelj, Metode istraživanja ponašanja, Centar za primenjenu psihologiju, Beograd: 2005.

45 Isto.

Intervjui sa lokalnim akterima

Pored desk istraživanja, pripremna faza, odnosno ispitivanje lokalnog konteksta, može obuhvatiti i intervju sa pojedincima koji su uključeni u kreiranje lokalnih politika i pružanje usluga na lokalnom nivou. Tu spadaju:

- predstavnici policije – posebno oni zaduženi za sprovođenje strategije policije u zajednici,
- predstavnici organa lokalne samouprave i tela koja se bave mladima (npr. Kancelarija za mlade, Omladinski savez, Dom učenika, Centar za socijalni rad, Savet za bezbednost)
- predstavnici civilnog društva.

Intervjui sa relevantnim sagovornicima veoma su poželjni u početnoj fazi istraživanja. Na samom početku istraživačkog procesa, često je teško uspostaviti kontakt sa lokalnim akterima, pogotovo sa predstavnicima državnih institucija. Kontakti sa predstavnicima civilnog društva se po pravilu lakše uspostavljaju i OCD su otvorenije za saradnju sa dugim OCD-ima. U velikom broju slučajeva, kontakti sa predstavnicima civilnog društva olakšavaju istraživačima pristup ostalim lokalnim akterima.

Intervjui sa lokalnim akterima u Vranju

Tokom pilot istraživanja bezbednosti mladih žena i muškaraca u Vranju, istraživački tim se u velikoj meri oslanjao na partnerstvo sa nevladinom organizacijom Centar E8, koja nam je pomogla da uspostavimo kontakte sa drugim akterima, konkretno sa: Kancelarijom za mlade Grada Vranja, Odborom za ljudska prava, direktorkom Doma učenika i direktorom Omladinskog saveza. Pored toga, kroz razgovore sa predstavnicima Centra E8 iz Vranja, stekle smo bližu predstavu o lokalnoj političkoj i bezbednosnoj situaciji, kao i o institucionalnoj infrastrukturi i lokalnom civilnom društvu. Centar E8 je pomogao u organizaciji fokus grupa sa mladim ženama i muškarcima iz Vranja.

Kroz intervju sa gore navedenim lokalnim akterima, istraživački tim se bolje upoznao pre svega sa percepcijama bezbednosnih pretnji na lokalnu, kao i sa situacijom koja se odnosi na bezbednost marginalizovanih grupa. Svi intervjuisani akteri složili su se da bezbednost mladih u Vranju nije na zadovoljavajućem nivou, ali su istakli da ima pomaka na bolje. Na primer, opšti utisak ispitanika je da je rad policije u zajednici unapređen – policija je bolje poznata sa bezbednosnim problemima mladih, MUP u školama organizuje predavanja i radionice na temu suzbijanja nasilja, itd.

Kao glavne bezbednosne probleme mladih intervjuisani akteri su naveli vršnjačko nasilje u školama, virtuelno nasilje i govor mržnje na internetu, kao i tuče prilikom noćnih izlazaka. Jedan od ispitanika primetio je da su mlade žene više meta verbalnog nasilja, dok su mladi muškarci više izloženi fizičkom nasilju. „Kada su u pitanju devojke, tu je više u pitanju verbalno nasilje, dok kod muškaraca dominira fizičko nasilje”, ali je dodao: „Obe vrste nasilja jesu zastupljene i kod jedne i kod druge grupe. To sve zavisi od toga sa kim se druže, gde izlaze.”

Kad je reč o bezbednosti marginalizovanih grupa – pre svega Roma i LGBT osoba – ispitanici su bili složni u oceni da se položaj Roma popravio, odnosno da su diskriminacija i rasistički incidenti suzbijeni – u odnosu na raniji period. ”Uf, što se tiče Roma, ranije je je tu bilo svega i svačega, sada je to mnogo bolje”, rekla je jedna od ispitanica. Svi intervjuisani akteri istakli su to da su LGBT osobe u Vranju nevidljive – bezbednost LGBT osoba uopšte nije tema jer seksualne manjine u javnom prostoru, niti u javnom diskursu ne postoje. Istraživački tim je kroz intervju sa lokalnim akterima saznao da su dečaci koji su percipirani kao osobe homoseksualne orijentacije (kao „feminizirani”) česta meta vršnjačkog nasilja, međutim, niko od ispitanika nije eksplicitno rekao da homoseksualna orijentacija predstavlja uzrok nebezbednosti u Vranju.

Dubinski intervju u ispitivanju posebno osetljivih tema

Ova vrsta intervjuja se koristi u ispitivanju posebno osetljivih tema do čijih je odgovora teško doći drugim tehnikama i koje nisu prikladne za grupnu diskusiju. Na primer, ukoliko želimo da ispitamo bezbednosne potrebe i pretnje posebnih društvenih grupa kao što su romska nacionalna manjina ili LGBT populacija, možemo da pretpostavimo da se ovi ispitanici neće osećati lagodno da govore o nekim temama pred drugim ispitanicima. Slično je i sa ženama, gde teme kao što su seksualno nasilje ili partnersko nasilje u nekim sredinama još uvek predstavljaju tabu, te je ženama teško ili se stide da govore o tome. Na osnovu toga, da bi došli do podataka koji ukazuju na realne probleme koje imaju pripadnici lokalne zajednice važno je da kroz dobro isplanirani polustrukturisani intervju dođemo do podataka relevantnih za bezbednost mladih.

Koraci u sprovođenju intervjua

Prvo je potrebno identifikovati broj ispitanika koje želimo da intervjuišemo. Ovo uglavnom zavisi od dostupnosti ispitanika, te se često intervjuiše onaj broj ispitanika koji nam je raspoloživ. U cilju pronalaženja ispitanika koji dolaze iz marginalizovanih društvenih kategorija i koji su spremni da govore na teme koje se tiču njihove bezbednosti važno je kontaktirati sa lokalnim organizacijama civilnog društva koje imaju iskustva u radu sa njima. Na taj način se kreira mreža kontakata koja pomaže u identifikovanju određenih pripadnika društvenih grupa čija su iskustva od velikog značaja kada je ispitivanje bezbednosti u javnom prostoru. Pored ispitanika koji su pripadnici marginalizovanih grupa, potrebno je obaviti i nekoliko intervjua sa mladim muškarcima i ženama kako bi se uporedili sa nalazima fokus grupa, a posebno sa rezultatima intervjua sa pripadnicima marginalizovanih grupa. Na taj način je moguće uvideti razlike u bezbednosnim problemima mladih različitog socijalnog statusa, seksualnog opredeljenja i etničke pripadnosti. Neophodno je da istraživač zapisuje sve što mu ispitanik kaže, ili ukoliko ima mogućnosti, snima razgovor diktafonom. Na kraju, ali ne i najmanje važno, potrebno je da istraživač koji sprovodi dubinske intervjue poseduje određene kvalitete kao što su pripremljenost, prilagodljivost, razumljivost i jasnost, nepristrasnost (više o neophodnim kvalitetima istraživača pročitati u delu o fokus grupama).

Posebno naglasiti ispitanicima:

- da će podaci ostati potpuno anonimni i da ispitanik ni u jednom trenutku ne mora i ne treba da saopštava istraživaču svoje ime, prezime, niti bilo šta drugo od ličnih podataka;
- da ukoliko ne razume određeno pitanje, slobodno pita istraživača da ga ponovi; pitajte ispitanika da li vas dobro čuje i da li mu odgovaraju uslovi intervjua. Posebno obratite pažnju da tokom intervjua obezbedite da rad bude maksimalno komforan.

Dubinski intervjui u ispitivanju bezbednosnih potreba žena i muškaraca u javnom prostoru

Prilikom razgovora sa ispitanikom važno je da pokrenete diskusiju o percepciji ispitanikove bezbednosti u javnom prostoru. To ćete učiniti tako što ćete mu postavljati uvodna pitanja koja se odnose na opšte stanje bezbednosti u njihovoj lokalnoj zajednici i o najvećim bezbednosnim problemima sa kojima se oni susreću. Nakon toga je važno da sa ispitanikom prodiskutujete o njegovoj ličnoj bezbednosti kao i o bezbednosti u javnom prostoru. Poseban deo razgovora treba da se odnosi na mere opreza tj. strategije koje ispitanici koriste kako bi se osećali sigurno u javnom prostoru. Takođe, važno je postaviti pitanja o ulozi policije i (ne)zadovoljstvu ispitanika njihovim radom. Na kraju, ispita-

niku je potrebno postaviti pitanja koja se fokusiraju na mere za unapređenje bezbednosti žena/muškaraca na lokalnu.

Prilikom intervjuisanja mladih žena, a posebno onih iz marginalizovanih grupa, potrebno je obezbediti da i istraživač bude žena jer je pretpostavka da će one govoriti otvorenije o eventualnim iskustvima nasilja koje su pretrpele kao žene.

Bezbednost posebno marginalizovanih grupa mladih u Vranju

Percipirana seksualna orijentacija kao izvor nebezbednosti

Prilikom organizacije intervjua u Vranju sa osetljivim grupama mladih, istraživački tim je imao poteškoće da identifikuje pripadnike LGBT zajednice jer u Vranju pripadnici ove zajednice još uvek skrivaju svoju orijentaciju.⁴⁶ S obzirom na to, bilo je nemoguće detaljnije ispitati probleme sa kojima se ova populacija suočava kada je u pitanju bezbednost u javnom prostoru. Međutim, podaci dobijeni dubinskim intervjuima pokazuju nam da postoji uverenje u Vranju da su ljudi koji se po nečemu razlikuju češće žrtve nasilja od onih koji se uklapaju u prosek.

„Ako je čovek malo bolje obučan, drugačiji, onda mu se daju etikete i pripisuju razne stvari. Ili te etiketiraju kao homoseksualca ili da nisi normalan.”

Nedavno nasilje u Srednjoj ekonomsko-trgovinskoj školi u Vranju⁴⁷ ukazuje da su predrasude prema LGBT osobama velike i da predstavljaju pretnju po fizičku bezbednost mladih. Naime, maturanta te škole je pretuklo 12 mladića. Iako se ne zna tačan razlog ovog nasilnog čina, pretpostavlja se da je glavni uzrok bila činjenica da je mladić percipiran od strane svojih vršnjaka kao „feminiziran”.⁴⁸ Da je bezbednost osoba koje mogu biti percipirane kao LGBT u Vranju ugrožena govori i podatak učenice srednje škole u Vranju koja je navela da su je „zbog verovanja da je lezbejka izbacili iz predstave” u kojoj je glumila u okviru dramske sekcije.

46 Podatak su naveli predstavnici organizacija civilnog društva prilikom razgovora sa istraživačkim timom.

47 <http://www.blic.rs/vesti/hronika/nasilje-u-vranju-maturanta-pretuklo-12-drugih-ucenika/nwkpfpqk>

48 Podatak su naveli predstavnici organizacija civilnog društva prilikom razgovora sa istraživačkim timom.

Nedovoljan osećaj sigurnosti kod mladih Roma u Vranju

Organizacija intervju sa pripadnikom romske populacije je bila mnogo lakša uz asistenciju lokalnih organizacija civilnog društva koje direktno rade sa romskom populacijom i koje su omogućile da istraživački tim dođe do ispitanika. Iako su rezultati fokus grupe dali različite rezultate, te jedni smatraju da su Romi ugroženi, a drugi ne (videti rezultate fokus grupe na str. 30), pripadnici ove manjinske grupe su izvestili da se još uvek osećaju nebezbedno kada izađu na ulicu.⁴⁹ Pretpostavka je da je uzrok tome i dalje prisutna diskriminacija koju Romi još uvek trpe u Vranju.⁵⁰ Kada su u pitanju iskustva, nasilje i strah koje pripadnici romske nacionalne manjine doživljavaju na ulici, naš sagovornik kaže:

„To je neko društvo, nisu ekstremističke grupe. Ja sam imao problem tu, prošao sam jednom sa dvojicom drugova iz Leskovca, i prošli smo da ispratimo moju sadašnju ženu. Kada smo prošli pored grupe ljudi, jedan je počeo da viče „Cigani, Cigani! Dali su vam pare za glasanje...” Mi smo se pravili kao da nije tu, i samo smo prošli. Kada je video da ga ne konstatujemo, gađao nas je kamenom, ali na sreću niko nije bio povređen. Vratili smo se drugim putem kući.”

Iz ovoga možemo da zaključimo da prethodno iskustvo nasilja u javnom prostoru u velikoj meri može da utiče na kretanje pripadnika romske populacije gradom i na to koja će mesta izbegavati.

Nalazi dobijeni putem intervju pokazuju da mladi Romi nemaju dovoljno poverenja u rad policije, jer veruju da su njeni članovi u kontaktu sa kriminalnim grupama. Zbog toga je neodgovaranje na provokacije glavna mera koju Romi preduzimaju kada žele da zaštite svoju bezbednost u javnom prostoru.

49 Isto.

50 Isto.

Sprovođenje onlajn ili terenske ankete

Anketa predstavlja poseban istraživački metod za prikupljanje informacija i podataka kako bi se došlo do saznanja određene populacije o pitanjima koja se istražuju. Pre nego što odaberete vrstu ankete koju ćete sprovesti potrebno je da odgovorite na sledeća pitanja:

- Da li imam odgovarajuće materijalne i ljudske resurse za sprovođenje terenske ankete?
- Da li imam mogućnosti za obradu podataka u nekom od statističkih programa?
- Da li imam dovoljno vremena za sprovođenje terenskog ispitivanja?

Cilj sprovođenja ankete je da se prikupe neophodne informacije o tome kako se mladi osećaju u javnom prostoru, mapiraju njihova iskustva i identifikuju odgovori na bezbednosne pretnje. Ukoliko imate dovoljno resursa za sprovođenje terenskog anketiranja, ono se uvek preporučuje, jer možete doći do pouzdanijih rezultata u odnosu na onlajn upitnik. Međutim, uvek je bolje da ispitajte bezbednosna iskustva ispitanika i onlajn nego da ih uopšte ne ispitajte.

Onlajn upitnik

Onlajn upitnik je veoma praktično i efikasno sredstvo za prikupljanje novih informacija koje predstavljaju dobru dopunu podacima dobijenim drugim istraživačkim tehnikama opisanim u ovom priručniku. Da bi bezbednosna iskustva mladih bila prikupljena prvo se formuliše upitnik koji sadrži jednostavna i kratka pitanja koja treba da odgovore na sledeće:

- Na kojim konkretnim mestima se mladi ne osećaju bezbedno?
- Zašto se ne osećaju bezbedno (manjak osvetljenja, izolovanost, loše održavana infrastruktura)?
- Da li su doživeli neko neprijatno iskustvo u javnom prostoru (dobačivanje na ulici, džeparenje, razbojništvo) ?

Preporuka je da se onlajn upitnik kreira u jednoj od besplatnih internet platformi kao što su *Survey monkey* ili *Google forms*. Prednost ovakvog načina prikupljanja podataka je u tome što istraživači ne moraju da imaju neophodna znanja za obradu podataka jer ove onlajn platforme automatski analiziraju

podatke tako što ih pretvore u brojeve i procente i na taj način je moguće dobiti informacije o različitim pitanjima koje se tiču bezbednosti.

Ko su ispitanici?

Potrebno je da se identifikuju ispitanici koji će biti podvrgnuti anketiranju. Ovo nije jednostavno zato što je važno da u anketiranju učestvuju ispitanici do 30 godina starosti i budu različitog socijalnog statusa, etničke pripadnosti, seksualne orijentacije. Ukoliko želite da ispitajte bezbednosne pretnje sa kojima se suočavaju mladi u lokalnoj zajednici koja ne obuhvata veliki broj stanovnika, malo je verovatno da ćete uspeti da dobijete uzorak koji je stratifikovan u odnosu na gore navedena svojstva. Zbog toga je bitno da uzorak odabere u odnosu na uzrast kako biste obezbedili da ispitanici budu mladi ljudi.

Preporučljivo je da najmanji broj ispitanika bude 200. Ukoliko je moguće da ispitajte veći broj, to će vam pomoći da podaci koje dobijete budu reprezentativniji. Ispitanike pokušajte da obezbedite tako što ćete upitnik slati na što više imejl adresa te zamolite osobe sa kojima kontaktirate da ih proslede drugim osobama. Ovaj način prikupljanja podataka se naziva tehnika snežne grudve. Iako je ova tehnika vrlo korisna u pronalaženju što većeg broja ispitanika, treba imati u vidu opasnost dobijanja pristrasnih podataka jer postoji verovatnoća da se ispitanici međusobno poznaju.

Terenski upitnik

Terenski upitnik je dobro rešenje ukoliko istraživački tim poseduje adekvatne ljudske i materijalne resurse. Prvo, da bi se terenski upitnik sproveo, važno je odabrati odgovarajući uzorak. To se postiže tako što se odaberu određene lokacije na kojima se želi sprovesti upitnik i zatim se odredi veličina uzorka. Kao i kod onlajn upitnika, dobro je da uzorak bude što veći, ali nikako ne manji od 200 ispitanika. Drugo, važno je imati istraživače na terenu koji će intervjuisati ljude. Treće, najbolji način za odabir uzorka je slučajno odabran uzorak.

Jedan od načina je da se istraživači obuče da odaberu ispitanike je da priđu svakom petom prolazniku/ci. Na taj način je moguće obezbediti nepristrasnost u odabiru ispitanika. Prilikom odabira ispitanika važno je da istraživač ispuni unapred postavljene kvote u odnosu na uzrast ili druga svojstva kao što je pol. Ukoliko je potrebno da se obezbede neke druge karakteristike koje je neophodno da uđu u uzorak potrebno je ispitanike na početku intervjuisanja pitati o određenim svojstvima, kao što su dužina stanovanja u određenom mestu, socijalni status ili etnička pripadnost. Ukoliko ispitanici nisu spremni da daju odgovore na ovakva pitanja, potrebno ih je preskočiti i anketiranje nastaviti dalje sve dok se ne nađu odgovarajući ispitanici.

Bezbednosne šetnje

(Analiza lokacija na kojima se mladi najviše plaše nasilja i kriminala)

Tehnika bezbednosnih šetnji predstavlja participativan metod za ispitivanje izvora nesigurnosti mladih. Ova tehnika podrazumeva direktno učesce ispitanika koji sami analiziraju lokacije kojih se najviše plaše. **Uprkos činjenici da u bezbednosnim šetnjama mogu da učestvuju oba pola, one se u praksi uglavnom realizuju sa ženama jer žene u mnogo većoj meri izveštavaju o strahu koji doživljavaju na ulicama za razliku od muškaraca.** Stoga je sa ženama lakše identifikovati lokacije koje će se analizirati tj. koje će predstavljati predmet bezbednosnih šetnji.

Analiza lokacija

Bezbednosne šetnje omogućavaju dobijanje detaljnih informacija o izvorima nebezbednosti u javnim prostorima i to na licu mesta, odnosno u prostoru koji je predmet analize. One se sprovode tako što grupa od 5 do 7 žena ide u zajedničku šetnju po nekolicini lokacija koje su prethodno odabrane putem fokus grupa i intervjuja. Ovde treba imati na umu da bezbednosne šetnje mogu da se sprovode i sa muškarcima, ali da je preduslov za njihovo sprovođenje to da muškarci na fokus grupama navedu tačne lokacije na kojima se osećaju nesigurno. Biraju se one lokacije za koje ispitanici veruju da su najnebezbednije. Bezbednosne šetnje najčešće traju od sat i po vremena do dva sata.

Nakon što se odaberu lokacije koje će biti analizirane, izrađuje se upitnik koji služi kao smernica za popis karakteristika koje mogu uticati na osećanje (ne) bezbednosti. Potrebno je da upitnik na osnovu kojeg se detaljno analiziraju lokacije sadrži tri tematske celine i pitanja koja će se odnositi na njih.

Te tri tematske celine su:

- Faktori koji utiču na osećanje nesigurnosti u javnom prostoru – u ovom delu se analizira izolovanost lokacije, ulično osvetljenje, napuštenost zgrada, neosvetljenost okolnih objekata, itd.
- Uzroci osećanja nebezbednosti u javnom prostoru – u ovom delu se analiziraju osećanja nesigurnosti u odnosu na doba dana ili godišnje doba kao i u odnosu na prisustvo lica na datoj lokaciji kao što su obični prolaznici ili pripadnici policije.

- Preporuke za unapređenje bezbednosti u javnom prostoru – nakon obilaska mapiranih lokacija, učesnice bezbednosnih šetnji beleže svoje utiske i zapažanja, a potom beleže i šta bi konkretno trebalo promeniti na određenoj lokaciji da bi se osećale bezbednije.

Potrebna oprema za bezbednosne šetnje:

- Fotoaparati/ kamera
- Upitnik

Metodološke napomene

- Neophodno je da se obilazak lokacija dobro isplanira i da sve ukupno ne oduzima više od 2 sata jer će doći do fizičkog zamora učesnica. S obzirom na to, važno je dobro proceniti broj lokacija koje je moguće obići odjednom, tako da ovaj uslov bude ispunjen. Ako postoji velik broj lokacija, potrebno je rasporediti njihov obilazak u više dana.
- Uoči organizovanja bezbednosnih šetnji potrebno je osigurati da vremenski uslovi budu prihvatljivi, u smislu da omogućavaju nesmetano kretanje gradom. Slično tome, trebalo bi izbeći dešavanja i manifestacije po gradu, kako ne bi došlo do ometanja u obilasku zadatih lokacija.
- Zadaci među učesnicima bezbednosnih šetnji treba da budu raspoređeni na isti način. Svaka učesnica treba da ima upitnik na osnovu kojeg beleži svoja opažanja o datom mestu. Takođe je potrebno odabrati jednu osobu iz istraživačkog tima koja će fotografisati date lokacije.
- Uvek je potrebno voditi računa o bezbednosti učesnika prilikom izvođenja ove istraživačke metode. Naime, ukoliko su lokacije veoma mračne, potrebno je razmotriti osećanja nesigurnosti kod učesnica i omogućiti im da obilaze lokaciju u paru ili u grupi od tri.
- Potrebno je obezbediti učesnicama osveženje tokom obilaska lokacija, a nakon završetka bezbednosne šetnje omogućiti im obrok. Takođe, ukoliko je materijalno izvodljivo, učesnicama je potrebno obezbediti simboličnu novčanu nadoknadu.
- Poželjno je obilaziti lokacije u različitim periodima u toku dana. Dobro je neke lokacije obići danju, a neke noću ili ukoliko vreme i resursi dozvoljavaju u različitim godišnjim dobima. Na taj način je moguće uočiti promene koje nastaju, kao na primer, listanje drveća ili sneg, a koje mogu da utiču na osećaj sigurnosti kod žena.

Nakon obilaska lokacija potrebno je organizovati diskusiju u kojoj će se sva pitanja iz upitnika ponoviti i u kojoj će se razmotriti preporuke za unapređenje bezbednosti i povećanje osećaja sigurnosti na određenoj lokaciji. Diskusiju je

potrebno organizovati na sličan način kao i fokus grupe i to neposredno nakon obilaska različitih lokacija. Okvirno vreme trajanja diskusije treba da bude do sat i po vremena, kako bi učesnice mogle da iznesu svoje utiske tokom obilaska različitih lokacija kao i preporuke do kojih su došle u odnosu na njih.

Lokacije na kojima se mlade Vranjanke osećaju najnebezbednije

Cilj sprovođenja bezbednosne šetnje je bio da se utvrde najnebezbednija mesta na području grada Vranja kako bi se nadležnima za stanje bezbednosti predočila ova mesta i mere za poboljšanje bezbednosti građanki u ovim javnim prostorima.

Bezbednosne šetnje u Vranju su organizovane sa 5 mladih žena, uzrasta od 18 do 30 godina.

Lokacije koje su bile analizirane su sledeće:

Izletište Čoška

Ovo mesto je nekada bilo omiljeno okupljalište mladih, ali je već godinama neuređeno. Iako je bilo pokušaja njegovog sređivanja, ono još uvek predstavlja mesto za koje učesnice fokus grupa smatraju da je nereprezentativno.

Opšte impresije

Učesnice ovo mesto opisuju kao lep vidikovac, ali mračan i ruiniran. Navode da se ovde mladi okupljaju tokom leta kao i da se ponekad na tom mestu održavaju koncerti. Za učesnice je ovo mesto bezopasno, čudno, inspirativno, ali i zastrašujuće, a navele su i to da se nalazi na „vrhu sveta”. Na datoj lokaciji učesnice su uočile da postoje grafiti i znaci vandalizma.

Osvetljenje

Iako je osvetljenje na centralnim mestima dobro, ono nije podjednako raspoređeno pa tako nisu osvetljene ulice ispod i iznad. Deo gde su klupe je manje osvetljen dok pojedina mesta kod napuštene zgrade uopšte nisu osvetljena.

Prometnost lokacije

Učesnice su napomenule da ovo nije trasirana lokacija. Neke učesnice su navele da je moguće identifikovati osobu na udaljenosti od 25m uz naglasak da je to manje verovatno ukoliko one dolaze iz neosvetljenih delova lokacije. Sve učesnice su se složile da je na ovoj lokaciji veoma lako sakriti se. Slično, mla-



Slika 1: Izletište Čoška u Vranju

de žene koje su učestvovalе u bezbednosnoj šetnji različito procenjuju sa koje udaljenosti se može čuti poziv u pomoć; učesnice su davale vrlo neujednačene odgovore, te su neke navele da je moguće da ih neko čuje na udaljenosti od 10 minuta, dok druge smatraju da je to moguće u rasponu od 50 do 500 metara.

Okolina lokacije

U okolini ove lokacije se nalaze kuće i šuma. Učesnice su navele da je u blizini bolnica, perionica, kafići, opština i policijska stanica. Međutim, kada su učesnice upitane da procene udaljenost policije ili nekog objekta koji predstavlja obezbeđenje, odgovori su bili različiti. Nekima se činilo da je to 10 minuta trčanja, a nekima oko pola sata hodanja.

Preporuke

Kako bi se mlade žene osećale sigurnije na izletištu Čoška, potrebno je mesto prvenstveno osvetliti i urediti. Da bi se to postiglo, učesnice su navele da je neophodno da se određeni delovi asfaltiraju, zatim da se obezbedi više klu-pa i kanta za smeće. S obzirom da ovo mesto ima veliki potencijal za aktivnosti mladih, treba razmotriti mogućnost izgradnje teretane na otvorenom ili neke vrste bašte.

Naselje Ledene stene

Ovo naselje (kompleks stambenih zgrada) su učesnice fokus grupa ocenile kao nebezbedno prvenstveno zbog neosvetljenih igrališta i prolaza pored zgrada. Takođe, Ledene stene važe za deo grada u kojem se stalno dešavaju krađe, te se stoga smatra nebezbednim za prolaznike i prolaznice. Naselje Ledene stene se nalazi u blizini Ekonomske škole čija se okolina smatra vrlo nebezbednom u večernjim časovima.

Opšte impresije

Učesnice bezbednosnih šetnji su ovo mesto opisale kao mračno, tiho, „hladno” i neosvetljeno. Iako je za neke ovo mesto inspirativno zbog svoje neosvetljenosti, većina je navela da je ono nebezbedno zbog „narkomana koji se okupljaju”.

Osvetljenje

Osvetljenje je nedovoljno. To pre svega znači da su prolazi između zgrada mračni. Pored toga, iako na nekim centralnim mestima postoji osvetljenje, nije svaki ugao dobro osvetljen, tj. osvetljenje nije ravnomerno. Osvetljenje pešačkih staza i trotoara je veoma loše.

Prometnost lokacije

Ova lokacija je prometnija tokom dana nego tokom noći, baš zbog toga što je neosvetljena, navode učesnice. „Vidim otprilike ono što mi treba da bih prošla ovuda, ali su neki delovi potpuno mračni”, rekla je jedna učesnica. S obzirom na to, neke su navele da izbegavaju da se kreću ovim naseljem kada to nije neophodno, i da pribegavaju različitim zaobilaznim putanjama. Dodatno, zbog neosvetljenja i nedovoljne prometnosti, učesnice smatraju da je vrlo lako da se neko sakrije.



Slika 2: Naselje Ledene stene u Vranju

Okolina lokacije

Ovaj park se nalazi u centru grada. U njegovoj blizini se nalazi Gimnazija, bolnica, Dom učenika i prodavnice. Na pitanje koliko su obezbeđenje ili policija udaljeni od date lokacije, neke učesnice su navele da to nisu kilometarske daljine ali da nisu dovoljno blizu kako bi doprineli osećanju sigurnosti. Međutim druge učesnice su navele da smatraju da su obezbeđenje ili policija udaljeni na 2 do 3 kilometara, tj. oko 20 minuta. Takođe, mišljenja su bila podeljena kada je reč o mogućnosti napada. Neke učesnice smatraju da bi uspele da se sakriju na bezbednije mesto, neke ne.

Preporuke

Kao i u ostalim slučajevima, učesnice su navele da je osvetljenje glavni problem koji je potrebno rešiti. Posebno je važno da se osvetle prolazi između zgrada. Takođe, jedan od predloga je da se obezbedi veći broj klupa. Učesnice su navele da je patroliranje policije posebno važno da bi se osećale bezbednije.

Gradski park Vranje

Jedan od najboljih parkova u Vranju je označen kao nesiguran za žene pogotovo u delu koji vodi ka Gimnaziji. Naime, iako je vrlo prometan, prolaz ka Gimnaziji se smatra nesigurnim za žene zbog njegove neosvetljenosti.

Opšte impresije

Učesnice doživljavaju ovaj park kao veoma lep, ali i sablasan. Pored toga, opisuju ga kao mračan, neobezbeđen sa puno drveća i žbunja. Takođe navode da je veoma prometan.

Osvetljenje

Iako su pojedini delovi parka dobro osvetljeni, većina učesnica naglašava da je osvetljenje veoma loše i nezadovoljavajuće. Osvetljenje radi kod klupa, međutim kod prolaza ka Gimnaziji nema nijedne svetiljke. Posebno se ističe problem sa drvećem i žbunjem zbog kojeg je osvetljenje slabo i na mestima na kojima ga ima. Potrebno je naglasiti da je osvetljenje pešačkih staza i trotoara veoma loše.

Prometnost lokacije

Lokacija je veoma prometna tokom dana, mada u kasnijim časovima, kad padne mrak, ima mnogo manje ljudi koji prolaze tom putanjom.

Sve učesnice su navele da je tokom večernjih časova praktično nemoguće identifikovati osobu na udaljenosti od 25 m, te da nisu u prilici da vide šta se tačno dešava ispred njih. Neke smatraju da vide jasno šta se dešava ispred njih jedino na udaljenosti od 5m i to tokom dana.

Okolina lokacije

U okolini parka se nalaze kafane, kafići, prodavnice, Gimnazija, Učiteljski fakultet i policijska stanica. Učesnice procenjuju da je park udaljen od obezbeđenja ili policije na oko 200 do 300 metara. Takođe postoje oprečna mišljenja kada je u pitanju mogućnost napada. Neke učesnice veruju da bi uspele da pobegnu na bezbednije mesto, dok druge smatraju da je to nemoguće.

Preporuke

Učesnice su navele da je bolje osvetljenje i obezbeđenost lokacije od ključnog značaja za njihov osećaj sigurnosti pogotovo kada se kreću tom trasom kada padne mrak. Sa tim u vezi bi bilo dobro omogućiti i patroliranje policajaca ili komunalne policije.



Slika 3: Gradski park u Vranju

Kreiranje preporuka

Nakon svih opisanih istraživačkih postupaka, potrebno je kreirati preporuke čija će primena doprineti povećanom nivou bezbednosti mladih u Vranju. Ključno je to da preporuke budu usmerene ka lokalnoj samoupravi, policiji i organizacijama civilnog društva sa lokala kako bi se skrenula pažnja na bezbednost mladih sa fokusom na marginalizovane grupe i na taj način se unapredio njihov rad. Pored toga, ove preporuke mogu da koriste svima koji se brinu za bezbednost mladih kao što su škole i centri za socijalni rad. Tokom kreiranja preporuka bitno je sumirati rezultate fokus grupa, intervjuva, anketa i bezbednosnih šetnji i izdvojiti one najrelevantnije.

Preporuke za poboljšanje bezbednosti mladih u Vranju

Za OCD: Potrebno je da OCD počnu da se specifično bave bezbednošću mladih iz rodnog ugla kako bi razumeli različite bezbednosne potrebe mladih žena i muškaraca i na taj način unapredili lični osećaj bezbednosti mladih.

Za Kancelariju za mlade: Potrebno je da se Kancelarija za mlade fokusira na usvajanje Akcionog plana za mlade koji će biti rodno senzitivan tj. koji će posebno obrađivati temu bezbednosti mladih žena i muškaraca.

Za policiju: Potrebno je da bude više policije na mestima koja su naznačena kao nebezbedna jer se time povećava poverenje u rad policije i preventivno utiče na pojavu kriminala u javnom prostoru.

Za tela lokalne samouprave: Potrebno je da se tela lokalne samouprave (Savet za bezbednost i Savet za rodnu ravnopravnost) redovno sastaju, a ne da postoje samo na papiru. Pored toga, u okviru njihovog rada potrebno je da se obezbedi da se tema bezbednosti mladih nađe na agendi prioriteta.

Za sve lokalne aktere uključene u bezbednosne i omladinske politike: Potrebno je edukovati lokalne aktere koji su zainteresovani i odgovorni za stanje bezbednosti u lokalnoj zajednici i podići im svest o bezbednosti LGBT osoba i Roma i faktorima rizika za bezbednost marginalizovanih grupa mladih.

Literatura

„Nasilje u Vranju: maturanta pretuklo 12 drugih učenika“ Blic online, 10.11.2015. <http://www.blic.rs/vesti/hronika/nasilje-u-vranju-maturanta-pretuklo-12-drugih-ucenika/nwkpqk>

Analiza rezultata istraživanja Ljudska bezbednost i LGBT zajednica. Dostupno na: http://www.mc.rs/upload/documents/saopstenja_izvestaji/2013/Analiza-rezultata-istrazivanja-Ljudska-bezbednost-i-LGBT-zajednica.pdf

Beta (2015) „Novi predsednik i članovi Gradskog saveta za bebednost“. BlicOnline<<http://www.blic.rs/vesti/srbija/vranje-novi-predsednik-i-clanovi-gradskog-saveta-za-bezbednost/3tmv78>> 20.12.2015.

Bjeloš M., Šta žene i muškarci misle o ličnoj, bezbednosti države i bezbednosnim integracijama, Beograd, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2012.

Bjeloš, Maja (2012) 'Reprezentativnost u sektoru bezbednosti', u: Hadžić, M. i Stojanović Gajić, S. (eds.) Godišnjak reforme sektora bezbednosti u Srbiji. Beograd: BCBP i Službeni glasnik RS.

Bryman, A. (2008) *Social Research Methods*. Oxford: Oxford University Press.

Building Safe and Inclusive Cities for Women: a Practical Guid, New Delhi: Jagori, 2011. Dostupno na: <http://www.jagori.org/wp-content/uploads/2006/01/Building-Safe-Inclusive-Cities-for-Women_A-Practical-Guide_2011.pdf> 23.11. 2015.

Đan A, Odanović G., (Ne)bezbedne u javnom prostoru: kvalitativna studija o bezbednosti žena u javnom prostoru u Novom Pazaru, Beograd: Beogradski centar za bezbednosnu politiku, 2015.

Godišnji izveštaji Evropske komisije o napretku Srbije, dostupno na: <http://www.seio.gov.rs/dokumenta/eu-dokumenta.211.html>

Grad Vranje, Lokalni akcioni plan za mlade 2011-2015. <http://www.nexusvranje.com/dokumenti/sr/3_16_13_LAP_za_mlade_Vranje.pdf> 03. 12. 2015.

Istraživanje koncepta rodno zasnovanog nasilja, kao i stavova prema rodno zasnovanom nasilju kod srednjoškolaca u Srbiji. Centar E8, Beograd, 2012.

Istraživanje o položaju i potrebama mladih, CAPI istraživanje, Ninamedia kliping, 2013.

Istraživanje potreba i problema mladih grada Niša. Kancelarija za mlade Niš, Niš: 2014.

Krieziu, S. (2014) Zastupljenost albanske nacionalne manjine u Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Srbije – ostvareni napredak i preostali izazovi. Beograd i Priština: BCBP i KCSS, dostupno na: http://www.bezbednost.org/upload/document/zastupljenost_albanske_nacionalne_manjine_u_mup_sr.pdf

Krovna organizacija mladih Srbije (2014) *Mladi i svet rada*. Beograd: KOMS, dostupno na: http://www.koms.rs/wp-content/uploads/2014/03/KOMS_vodic-mladi-i-svet-rada.pdf

Krstić, M. (2013) 'Život Roma na jugu Srbije', Uperi prstom!, dostupno na: <https://uperiprstom.wordpress.com/2013/08/13/zivot-roma-na-jugu-srbije/>

Mehrotra, S.T. (2010) *A Handbook on Women's Safety Audits in Low-income Urban Neighbourhoods: A Focus on Essential Services*. New Delhi: JAGORI.

Ministarstvo omladine i sporta Beograd: MOS, 2015. Istraživanje o položaju i potrebama mladih u Srbiji <<http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/Istra%C5%BEivanje%20o%20polo%C5%BEaju%20i%20potrebama%20mladih%20u%20Srbiji%20i%20%20Novembar%202015.pdf>> 20.12.2015.

Ministarstvo omladine i sporta. Akcioni plan za sprovođenje Nacionalne strategije za mlade za period od 2015. do 2017. godine, Beograd: MOS, 2015. <<http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/2015/08/AP-NSM-2015-2017.VLADA.pdf?lang=lat>> 10.10.2015.

Ministarstvo omladine i sporta.

Nacionalna strategija za mlade 2015- 2025. Beograd: MOS, 2015. <http://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/nacionalna_strategija_za_mlade0101_cyr.pdf>1.12.2015.

Ministarstvo za ljudska i manjinska prava Republike Srbije (2010) Strategija za unapređivanje položaja Roma u Republici Srbiji, dostupno na: <http://www.inkluzija.gov.rs/wp-content/uploads/2010/03/Strategija-SR-web-FINAL.pdf>

Nataša Danilović Hristić: Urbanističko-arhitektonski elementi za obezbeđenje višeg stepena bezbednosti na javnim gradskim prostorima, Beograd, 2010.

Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, formulari: <http://www.poverenik.org.rs/yu/formulari-di.html>

Radoman J. et al, LGBT populacija i reforma sektora bezbednosti, Beograd, centar za istraživanje javnih politika: 2011. <http://labris.org.rs/wp-content/uploads/2013/11/LGBT-populacija-i-reforma-sektora-bezbednosti-u-RS.pdf>

Razvojna agencija Srbije, Baza opština, Vranje, dostupno na: <http://serbia-locations.rs/municipalities-srb/municipality.php?ID=177>

Republički zavod za statistiku (2011) Stanovništvo prema nacionalnoj pripadnosti, dostupno na: <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/ReportResultView.aspx?rptId=1210>

Republički zavod za statistiku, Podaci, Aktuelni pokazatelji: <http://webzrzs.stat.gov.rs/WebSite/Public/PageView.aspx?pKey=2>

Stojanović Gajić, S. (2009) Zašto su pripadnici manjina nemotivisani za rad u policiji Srbije. Beograd: BCBP, dostupno na: http://www.bezbednost.org/upload/document/stojanovic_2009_zato_su_pripadnici_manjina.pdf;

Whitzman et al. „The effectiveness of woman's safety audits.” Security Journal Vol. 22 (3), (2009): 2015-218.

Zakon o mladima ("Sl. glasnik RS", br. 50/2011)

Aneks 1. Polustrukturisani upitnik za fokus grupe i intervjue

Bezbednost u lokalnoj zajednici

- Kako ocenjujete bebezbednost u lokalnoj zajednici?
- Šta mislite koji su najveći bezbednosni problemi?
- Kako procenjujete broj slučajeva kriminala u svojoj lokalnoj zajednici?
- Šta mislite ko su najčešće žrtve kriminalnih dela? Muškarci, žene, stariji, mladi? Zašto?
- Da li ste upoznate sa radom Kancelarije za mlade?

Lični osećaj bezbednosti

- Da li se osećate bezbedno u gradu u kojem živite?
- Šta su po vašem mišljenju tri ključna bezbednosna problema sa kojima se suočavate u svojoj lokalnoj zajednici? Koji je problem za žene, a koji za muškarce?

Bezbednost u javnom prostoru (ulici, parku, autobuskoj stanici...)

- Da li mislite da su javna mesta lako dostupna i bezbedna za žene/muškarce svih uzrasta?
- Da li postoje neka određena mesta u vašem gradu za koje smatrate da su nebezbedna?
- Navedite tačno koja su to mesta (nazivi ulica, delova grada i sl.) Objasnite zašto su ta mesta nebezbedna? U koje doba dana (ili godišnje doba) su ta mesta nebezbedna?
- Koja su po vašem mišljenju najnebezbednija mesta za žene/muškarce u vašem gradu? Nabrojite ih.
- Da li neki određeni faktori doprinose da ta određena mesta vidite kao bezbednosnu pretnju? (npr: lično iskustvo, iskustvo drugih žena, mediji...)

Mere opreza

- Šta mislite, ko bi trebalo da brine o vašoj bezbednosti u javnom prostoru?
- Da li ste ikada preuzeli neke mere opreza kako biste izbegli bezbednosno rizične situacije u javnom prostoru (promenile ustaljenu putanju kretanja, izbegavale određena mesta, niste izlazile uveče ili noću iz kuće i sl.)?
- Da li postoji neka razlika u vezi sa vašim osećajem lične sigurnosti kada se krećete gradom u toku noći ili u toku dana?

Policija

- Da li ste ikada zatražili pomoć u situaciji u kojoj ste se osećali nebezbedno ili nalazili u opasnoj situaciji? Od koga ste tražili pomoć? Objasnite.
- Da li ste se obratili policiji u situaciji koja je bila opasna ili u kojoj ste se osećali nebezbedno? Ukoliko jeste, kakav je bio ishod? Kako se policija ophodila prema vama? Šta je bilo dobro, a šta loše?
- Mere za unapređenje bezbednosti žena/muškaraca na lokalnu
- Koje mere treba preduzeti kako bi se poboljšala bezbednost žena/muškaraca u javnom prostoru?
- Ko treba da ima glavnu ulogu u sprovođenju tih mera?

Aneks 2. Upitnik za bezbednosne šetnje

Naziv lokacije: _____

Vreme: _____

Datum: _____

1. Molimo Vas da u 5 reči opišete datu lokaciju:

2. Molimo Vas navedite kakvo je osvetljenje na datoj lokaciji (zaokružite):
Odlično Dobro Zadovoljavajuće Loše Veoma loše

3. Da li osvetljenje radi? (zaokružite) DA NE

4. Da li je osvetljenje dovoljno jako? (zaokružite) DA NE

5. Da li je osvetljenje podjednako raspoređeno na celoj lokaciji?
(zaokružite) DA NE

Molimo Vas objasnite:

6. Da li je osvetljenje slabije zbog drveća ili žbunja?
(zaokružite) DA NE

7. Kakvo je osvetljenje pešačkih staza i trotoara? (zaokružite)
Odlično Dobro Zadovoljavajuće Loše Veoma loše

8. Da li ste u stanju da identifikujete osobu na 25m razdaljine od Vas?
(zaokružite) DA NE

Ukoliko je vaš odgovor ne, molimo Vas objasnite zašto:

9. Da li vidite jasno šta se nalazi ispred Vas?
Ako ne, navedite zašto?

10. Da li na ovom mestu postoji mogućnost da se neko sakrije?
(zaokružite) DA NE NE ZNAM

11. Koliko ljudi ovde normalno cirkuliše? (zaokružite)
Tokom prepodneva? NIKO NEKOLICINA MNOGI
Tokom popodneva? NIKO NEKOLICINA MNOGI
U večernjim časovima? NIKO NEKOLICINA MNOGI

12. Da li možete da se nekome obratite na datoj lokaciji u slučaju da se nešto dogodi? (zaokružite) DA NE

13. Koliko su od date lokacije udaljeni obezbeđenje ili policija? Molimo Vas navedite/procenite:

14. Da li na ovom mestu patrolira policija?
(zaokružite) DA NE NE ZNAM

15. U slučaju da Vas neko napadne, da li bi Vam bilo teško da pobegnete na bezbednije mesto? (zaokružite) DA NE

16. Da li postoji alternativna putanja kojom možete da se krećete kako biste izbegli ovu lokaciju? Ukoliko je Vaš odgovor DA, molim Vas navedite:

17. Šta se nalazi u okolini ovog mesta? Navedite

18. Molimo Vas procenite koliko daleko se nalazi osoba koja bi Vas čula da ste u situaciji u kojoj prizivate pomoć?

19. Da ne poznajete lokaciju, da li bi Vam bilo lako da se snađete na datom mestu a da se ne izgubite?

20. Da li je dato mesto održavano? DA NE

21. Da li postoje grafiti ili znaci vandalizma na datoj lokaciji? DA NE

22. Šta biste voleli da se na ovom mestu poboljša? Molimo Vas navedite:
